

Förslag
till
Lag
om införande av nya ärvdabalken

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Den nu antagna ärvdabalken skall jämte vad här nedan stadgas träda i kraft den 1 januari 1957.

Har arvlåtaren avlidit innan nya ärvdabalken trätt i kraft, skall äldre lag fortfarande äga tillämpning. Ändå att arvlåtaren avlidit före ikraftträdandet, skall dock nya balken lända till efterrättelse beträffande boutredning och arvskifte, när fråga är om rätt i dödsbo efter annan och denne avlidit efter ikraftträdandet.

2 §.

Genom nya ärvdabalken upphävas:

lagen den 8 juni 1928 (nr 279) om arv;

lagen den 25 april 1930 (nr 104) om testamente;

lagen samma dag (nr 107) om arvsavtal; och

lagen den 9 juni 1933 (nr 314) om boutredning och arvskifte.

3 §.

Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till lagrum som ersatts genom bestämmelse i nya ärvdabalken, skall denna i stället tillämpas.

4 §.

Är barn utom äktenskap fött innan nya ärvdabalken trätt i kraft, skall med avseende å barnets och dess avkomlingars rätt till arv och arvsrätten efter dem ävensom beträffande underhållsbidrag ur kvarlåtenskap äldre lag gälla, ändå att arvlåtaren avlidit efter nya balkens ikraftträdande. Är barnet trolovningsbarn eller har fadern avgivit förklaring varom förmäles i 3 kap. 2 och 3 §§ lagen om arv, skall dock nya balken tillämpas, därest fadern levde vid ikraftträdandet.

5 §.

Har adoption ägt rum enligt bestämmelser som gällt före ikraftträdandet av den samtidigt med nya ärvdabalken antagna lagen om ändring i föräldrabalken, skall beträffande rätt till arv på grund av adoptivförhållandet äldre lag äga tillämpning, ändå att arvlåtaren avlidit efter nya ärvdabalkens ikraftträdande.

Vad nu stadgats skall ej gälla, om förklaring meddelats enligt punkt 2 i övergångsbestämmelserna till lagen om ändring i föräldrabalken.

6 §.

Bestämmelserna i 16 kap. 5 § nya ärvdabalken äge tillämpning då föreläggande som där avses skall meddelas efter ikraftträdandet, ändå att arvlåtaren avlidit dessförinnan.

Förslag
till
Lag
om ändring i giftermålsbalken

Härigenom förordnas, *dels* att 12 kap. 3 § samt 13 kap. 12 och 13 §§ giftermålsbalken¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels* ock att i 15 kap. samma balk skall såsom 29 § införas ett nytt stadgande av nedan angiven lydelse och att nuvarande 29 §² skall betecknas 30 §.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

12 KAP.

3 §.

Till dess bodelning sker, tage efterlevande maken del i förvaltningen av den dödes egendom efter vad i <i>lagen om boutredning och arvskifte</i> sägs.	Till dess bodelning sker, tage efterlevande maken del i förvaltningen av den dödes egendom efter vad i <i>ärvdabalken</i> sägs.

13 KAP.

12 §.

Sker bodelning — — — — — lida inskränkning.

Efterlevande maken — — — — — sextusen kronor.

Vad i andra stycket sägs äge dock ej tillämpning, om efter den döde finnes bröstarvinge, som ej jämväl är efterlevande makens avkomling, eller barn utom äktenskap, som har rätt till underhållsbidrag ur kvarlåtenskapen efter honom.

13 §.

Vid lotternas — — — — — makens lott.

Skall ena — — — — — äger anvisa.

Rätt, varom i första stycket sista punkten sägs, tillkomme, när make är död, <i>ej andra arvingar än bröst-</i>	Rätt, varom i första stycket sista punkten sägs, tillkomme, när make är död, <i>hans bröstarvingar; dock</i>

¹ Senaste lydelse av 12 kap. 3 § se SFS 1933: 316, av 13 kap. 12 § se SFS 1952: 333 och av 13 kap. 13 § se SFS 1926: 191.

² Senaste lydelse se SFS 1946: 822.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

arvingar; och njute de sådan rätt allenast beträffande fastighet, som maken förvärvat från släkting i rätt uppstigande led eller sådan släktings dödsbo.

njute de sådan rätt allenast beträffande fastighet.

Om det — — — — — särskilt stadgat.

15 KAP.

29 §.

Vistas den, mot vilken talan enligt denna balk riktas, å okänd ort, skall hans rätt i saken bevakas av god man, varom i 18 kap. föräldrabalken förmäles.

29 §.

30 §.

Mot beslut, som av underrätt meddelats under rättegången i fråga, varom förmäles i 9 kap. 6 eller 9 §, 11 kap. 20 eller 23 § eller detta kap. 11, 24 eller 25 §, skall talan föras särskilt.

Mot hovrättens beslut i fråga, som nu nämnts, må talan ej föras.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1957.

Bestämmelserna i 13 kap. 12 § nya lagen skola, där äktenskap blivit genom makes död upplöst efter ikraftträdandet, äga tillämpning, ändå att äktenskapet blivit ingånget före sagda tidpunkt. Har äldre giftermålsbalken varit tillämplig å makars förmögenhetsförhållanden, skall vad i sagda lagrum stadgas om rätt att bekomma egendom av makarnas gifto rättsgods gälla samfällda boet.

Vad i 13 kap. 13 § nya lagen stadgas för det fall att ena maken är död skall, om maken avlidit efter nya lagens ikraftträdande och 13 kap. är tillämpligt vid bodelning i anledning av makens död, äga tillämpning, ändå att äktenskapet ingåtts före ikraftträdandet.

Förslag
till
Lag
om ändring i föräldrabalken

Härigenom förordnas, *dels* att 2 kap. 2 och 3 §§, 3 kap. 1—3 §§, 4 kap. 2, 5, 9 och 12 §§, 5 kap. 2 §, 7 kap. 5 och 10 §§, 12 kap. 1 §, 14 kap. 2 §, 15 kap. 12 § samt 20 kap. 3—7, 9, 11—13, 36 och 37 §§ föräldrabalken skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels* att 1 kap. 4 §, 3 kap. 4 § och 4 kap. 7 § nämnda balk skola upphöra att gälla, *dels ock* att i 4 kap. samma balk skall införas en ny paragraf, betecknad 13 §, av nedan angiven lydelse.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 KAP.

4 §.

Barn utom äktenskap, som avlats i trolovning eller vars föräldrar efter avlelsen ingått trolovning med varandra, är trolovningsbarn.

Voro föräldrarna vid trolovningen så besläktade, att äktenskap dem emellan måste återgå, eller var endera gift med annan, skall barnet ändå anses såsom trolovningsbarn, om föräldrarna eller en av dem var i god tro.

2 KAP.

2 §.

Är mannen död, och har han varken försuttit tid till talan enligt 1 § eller efter barnets födelse erkänt barnet såsom sitt, må envar, som jämte eller näst efter barnet är berättigad till arv efter honom, väcka sådan talan inom ett år från det han erhållit kännedom om barnets födelse och

Är mannen död, och har han varken försuttit tid till talan enligt 1 § eller efter barnets födelse erkänt barnet såsom sitt, må envar, som jämte eller näst efter barnet är berättigad till arv efter honom, väcka sådan talan inom ett år från det han erhållit kännedom om barnets födelse och

(Gällande lydelse)

om mannens död. Har mannen ej varaktigt sammanbott med barnet, vare arvinge dock ej förlustig sin talan förrän ett år förflutit från det att anspråk, som grundats på att barnet har äktenskaplig börd, framställts mot dödsboet. Efterlämnar den avlidne, jämte maka, *såsom närmaste arvingar skyldemän* som avses i 2 kap. 1 § lagen om arv, äge envar av dem sådan rätt.

(Föreslagen lydelse)

om mannens död. Har mannen ej varaktigt sammanbott med barnet, vare arvinge dock ej förlustig sin talan förrän ett år förflutit från det att anspråk, som grundas på att barnet har äktenskaplig börd, framställts mot dödsboet. Efterlämnar den avlidne, jämte maka, arvingar som avses i 3 kap. 1 § *ärvdabalken*, äge envar av dem sådan rätt.

3 §.

Vill barn som avses i 1 kap. 1 § vinna förklaring, att det icke har äktenskaplig börd, äge barnet väcka talan därom mot mannen eller, om han är död, hans arvingar. Efterlämnar mannen, jämte maka, *såsom närmaste arvingar skyldemän* som avses i 2 kap. 1 § lagen om arv, skall talan riktas mot dem, som då talan väckes äro närmast till arv.

Vill barn som avses i 1 kap. 1 § vinna förklaring, att det icke har äktenskaplig börd, äge barnet väcka talan därom mot mannen eller, om han är död, hans arvingar. Efterlämnar mannen, jämte maka, arvingar som avses i 3 kap. 1 § *ärvdabalken*, skall talan, *såvitt dessa angår*, riktas mot dem som då talan väckes äro närmast till arv.

3 KAP.

1 §.

Talan om *faderskap* till barn utom äktenskap väckes mot mannen *eller, om han är död, hans arvingar som i 2 kap. 3 § sägs*.

Talan må väckas *redan* före barnets födelse men må icke dessförinnan slutligen prövas.

Talan om *fastställande av faderskapet* till barn utom äktenskap väckes mot mannen. *Sådan talan* må väckas före barnets födelse men må icke dessförinnan slutligen prövas. *Är det ovisst vem av två eller flera som är fader, må talan samtidigt föras mot dem.*

Om den mot vilken talan skolat föras är död, instämmas i stället hans arvingar som i 2 kap. 3 § sägs.

Påstår den, mot vilken talan om fastställande av faderskap väckts, att viss annan man är att anse såsom fa-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

der till barnet, skall även den frågan prövas av rätten. Yrkande härom skall framställas i skriftlig inläga. Om denna gälle i tillämpliga delar vad om stämningsansökan är stadgat. Sedan yrkande varom nu sagts blivit framställt, skall så anses som om talan angående faderskapet väckts jämväl mot den som yrkandet avser. Är denne död, äger vad i andra stycket sägs motsvarande tillämpning.

2 §.

Varder utrett, att mannen haft samlag med modern å tid, då barnet kan vara avlat, skall han anses såsom fader, om det ej är osannolikt att barnet avlats vid samlaget.

Den som haft samlag med modern å tid, då barnet kan vara avlat, skall anses som fader, om det ej framstår såsom osannolikt att barnet avlats vid samlaget. Är sådant fall för handen jämväl beträffande annan, skall den för vars faderskap övervägande skäl tala anses som fader.

3 §.

Vad i 1 § stadgas om talan angående fastställande av faderskap skall äga motsvarande tillämpning å talan om barnets förklarande för trolovningsbarn.

4 §.

Har mannen inför präst, som för kyrkoböckerna i den församling där barnet är kyrkobokfört, eller i tillkallat vittnes närvaro inför landsfiskal eller notarius publicus, eller i handling, som bevitnats av två personer och godkänts av barnavårdsmanen eller, om sådan ej finnes, av barnavårdsnämnden, erkänt sig vara fader till barnet, och har erkännandet på enahanda sätt vitsordats av modern, vare det gällande, där ej visas att han ej är barnets fader. Är modern död, eller är hon sinnessjuk, sinnesslö eller å okänd ort, skall erkännandet för att bliva gällande i nu stadgad ordning godkännas av barnets förmyndare eller av barnet självt, om det är myndigt.

3 §.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Erkännes på sätt nu sagts, att föräldrarna vid barnets avlelse voro trolovade eller att de efter avlelsen ingått trolovning med varandra, vare ock det erkännandet gällande, om det ej visas vara oriktigt.

Erkännande må göras jämväl före barnets födelse.

4 KAP.

2 §.

Den som är förklarad omyndig må ej antaga adoptivbarn med mindre han vill adoptera eget barn utom äktenskap eller adoptera gemensamt med myndig make samt förmyndaren samtycker till adoptionen.

Den som är förklarad omyndig må ej utan förmyndarens samtycke antaga adoptivbarn.

5 §.

Utan eget samtycke må den som fyllt tolv år ej adopteras.

Utan eget samtycke må den som fyllt tolv år ej adopteras; dock må, utan hinder av att samtycke ej föreligger, adoption ske av den som är under sexton år, därest det kan antagas lända honom till skada att inhämta hans samtycke.

Den som ej — — — samtycke inhämtas.

Den som är — — — förmyndarens samtycke.

7 §.

Barnets rättsliga ställning till föräldrarna röner ej annan inverkan av adoptionen än som följer av vad i 6 och 7 kap. sägs om vårdnad och underhåll eller eljest i lag särskilt stadgas.

9 §.

Adoptivförhållandet varde efter ansökan av adoptivbarnet hävt, om adoptanten grovt förgått sig mot barnet eller i märklig mån försummar sina plikter mot det eller för ett last-

Adoptivförhållandet varde efter ansökan av adoptivbarnet hävt, om adoptanten grovt förgått sig mot barnet eller i märklig mån försummar sina plikter mot det eller för ett last-

(Gällande lydelse)

bart eller brottsligt liv samt förty barnets bästa påkallar att förhållandet upphör, så ock om dess upphörande eljest är av väsentlig betydelse för barnet.

Har adoptivbarnet grovt förgått sig mot adoptanten eller hans närmaste, eller för *adoptivbarnet* ett lastbart eller brottsligt liv, äge adoptanten vinna adoptivförhållandets hävande.

12 §.

Häves adoptivförhållandet, upphöre all verkan av adoptionen, såvitt ej annat särskilt stadgas.

(Föreslagen lydelse)

bart liv samt förty barnets bästa påkallar att förhållandet upphör, så ock om dess upphörande eljest är av väsentlig betydelse för barnet.

Har adoptivbarnet grovt förgått sig mot adoptanten eller hans närmaste eller för *barnet* ett lastbart liv, och kan det fördenskull uppenbarligen icke fordras att adoptivförhållandet skall bestå, äge adoptanten vinna adoptivförhållandets hävande.

12 §.

Avlider adoptanten, må adoptivförhållandet efter ansökan av adoptivbarnets föräldrar eller en av dem hävas, såframt det påkallas av barnets bästa.

Varder adoptivbarnet efter adoptantens död adopterat av annan, skall det tidigare adoptivförhållandet anses hävt.

13 §.

Häves adoptivförhållandet, upphöre all verkan av adoptionen såvitt angår adoptivbarnets ställning till adoptanten och dennes skyldemän. Rätten äge dock, om med hänsyn till anledningen till hävandet, barnets ålder och övriga omständigheter särskilda skäl äro därtill, vid hävandet bestämma, att adoptanten skall bidra till adoptivbarnets underhåll.

I förhållande till adoptivbarnets skyldemän medför hävandet i fall som avses i 10 § ej någon ändring med avseende å underhållsskyldighet eller rätt till arv; i fall som avses i 8, 9 och 12 §§ äge rätten, efter vad med hänsyn till omständigheterna finnes skäligt, bestämma, huruvida

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

adoptionens verkan i sagda hänseenden skall bestå. Är barnet underårigt, tillkomme vårdnaden och förmynderskapet den som rätten utser därtill.

Om adoptivbarnets namn stadgas i 5 kap.

5 KAP.

2 §.

Barn utom — — — — — såsom ogift.

Fadern så ock, där modern är gift, hennes make må giva barnet sitt släktnamn. Till sådan ändring av namn erfordras samtycke av den som har vårdnaden om barnet, där detta är under tjuguettt år, och av barnet själv, om det fyllt aderton år.

Är barnet trolovningsbarn, äge den som har vårdnaden om barnet eller barnet själv, om det fyllt tjuguettt år, bestämma, att det skall bära faderns släktnamn. Har barnet fyllt aderton år, må ej den som har vårdnaden träffa sådan bestämmelse utan barnets samtycke.

Den som har vårdnaden om barnet eller barnet själv, om det fyllt tjuguettt år, äge bestämma att det skall bära faderns släktnamn. Har barnet fyllt aderton år, må ej den som har vårdnaden träffa sådan bestämmelse utan barnets samtycke.

7 KAP.

5 §.

Adoptant och — — — — — makens barn.

Barnets föräldrar vare ej skyldiga att bidra till dess underhåll, där ej adoptanten samt, om han är gift, hans make bliva ur stånd att fullgöra sin underhållsskyldighet.

Med adoptionen upphör underhållsskyldigheten mellan föräldrarna och barnet. Om den som är gift adopterar sin makes barn, skall dock underhållsskyldigheten mellan maken och barnet bestå.

10 §.

Fader till — — — — — efter nedkomsten.

Dotter fadern — — — — — efter dödsfallet.

Vad i första och andra styckena sägs om fadern skall, där barnet fö-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Vad i 7 § första stycket, andra stycket första punkten samt tredje stycket ävensom 8 § är stadgat om avtal eller dom rörande underhåll till barn utom äktenskap skall äga motsvarande tillämpning med avseende å underhåll, som enligt vad i *första och andra stycket av* förevarande paragraf sägs tillkommer modern.

des dött eller havandeskapet avbrutits, i den mån det finnes skäligt i tillämpliga delar gälla den som haft samlag med modern å tid då barnet kan vara avlat, om det ej framstår såsom osannolikt att han är barnets fader.

Vad i 7 § första stycket, andra stycket första punkten samt tredje stycket ävensom 8 § är stadgat om avtal eller dom rörande underhåll till barn utom äktenskap skall äga motsvarande tillämpning med avseende å underhåll, som enligt vad i förevarande paragraf sägs tillkommer modern.

12 KAP.

1 §.

Förmynderskap för underårig skall inskrivas, då fader, *efter vilken den underårige är arvsberättigad*, eller moder avlider, eller då dessförinnan egendom, som skall stå under förmyndarens förvaltning, annorledes än genom upptagande av lån tillfaller den underårige eller någon rättens åtgärd vidtages i fråga som rör förmynderskapet.

Inskrivningen skall — — — — — Stockholms rådhusrätt.

Förmynderskap för underårig skall inskrivas, då fader eller moder *eller, om den underårige är adopterad, adoptant* avlider eller då dessförinnan egendom, som skall stå under förmyndarens förvaltning, annorledes än genom upptagande av lån tillfaller den underårige eller någon rättens åtgärd vidtages i fråga som rör förmynderskapet.

14 KAP.

2 §.

Förmyndare, som — — — — — omyndigs egendom.

Mot borgenär i dödsboet eller annan, vars rätt är beroende av utredningen, står förmyndaren, såvitt angår skada genom hans åtgärd eller försummelse, i ansvar efter vad i *lagen om boutredning och arvskifte* stadgas.

Mot borgenär i dödsboet eller annan, vars rätt är beroende av utredningen, står förmyndaren, såvitt angår skada genom hans åtgärd eller försummelse, i ansvar efter vad i *ärvdabalken* stadgas.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

15 KAP.

12 §.

Förvärvar omyndig — — — — — särskilt stadgat.

Äger omyndig att av dödsbo utfå värdehandling eller penningar på grund av giftorätt, arv eller testamente eller såsom underhåll enligt *lagen om arv*, vare boutredningsman eller testamentsexekutor pliktig att, såframt ej värdet är ringa eller överförmyndaren eljest medgiver undantag, nedsätta värdehandlingen eller inbetala medlen hos bank enligt vad i första stycket stadgas. Vad nu sagts om skyldighet att inbetala penningmedel hos bank skall ock gälla, där någon, som här i riket driver försäkringsrörelse, skall utgiva försäkringsbelopp, som tillkommer omyndig, och fråga ej är om pension eller livränta eller om försäkringsbelopp, som den omyndige äger att själv förvalta. I andra fall äge överförmyndaren genom meddelande till den som skall utgiva värdehandling eller penningar förordna, att nedsättning eller inbetalning skall ske hos bank.

Äger omyndig att av dödsbo utfå värdehandling eller penningar på grund av giftorätt, arv eller testamente eller såsom underhåll enligt *8 kap. ärvdabalken*, vare boutredningsman eller testamentsexekutor pliktig att, såframt ej värdet är ringa eller överförmyndaren eljest medgiver undantag, nedsätta värdehandlingen eller inbetala medlen hos bank enligt vad i första stycket stadgas. Vad nu sagts om skyldighet att inbetala penningmedel hos bank skall ock gälla, där någon, som här i riket driver försäkringsrörelse, skall utgiva försäkringsbelopp, som tillkommer omyndig, och fråga ej är om pension eller livränta eller om försäkringsbelopp, som den omyndige äger att själv förvalta. I andra fall äge överförmyndaren genom meddelande till den som skall utgiva värdehandling eller penningar förordna, att nedsättning eller inbetalning skall ske hos bank.

Den som — — — — — förmyndaren därom.

20 KAP.

3 §.

Talan rörande faderskapet till barn utom äktenskap *eller om barnets egenskap av trolovningsbarn* må väckas vid rätten i den ort, där mannen har sitt hemvist eller lägersmålet skett. *Är han död, må talan väckas vid den rätt, som har att upptaga tvist om arv efter honom.*

Talan rörande faderskapet till barn utom äktenskap må väckas *antingen* vid rätten i den ort där mannen har sitt hemvist eller, *om han är död, den rätt där dödsboet efter honom svarar eller ock vid rätten i den ort där lägersmålet skett. Skall talan samtidigt föras mot två eller flera, må talan väckas vid rätten i den ort som med avseende å någon av*

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

dem är behörig enligt vad nu sagts.

Ej må ny talan rörande faderskap, varom redan är rättegång, upptagas till prövning vid annan rätt.

Har talan upptagits av viss domstol och skall i målet prövas vem av två eller flera som är fader, äge domstolen, om synnerliga skäl äro därtill, på framställning av part förordna att målet skall överflyttas till annan domstol, vid vilken talan enligt första stycket skulle kunna hava väckts mot någon av männen.

4 §.

I mål — — — — — sådan talan.

Envar, som — — — — — i målet.

Överklagas dom, som givits mot flera män, äger part påkalla att frågan om faderskapet prövas jämväl mot någon av männen som den fullföljda talan icke avser. Yrkande här om skall av vade- eller revisionskärande framställas i fullföljdsinlagen och av svarande part i särskild inlaga, vilken skall hava inkommit till rätten inom tid som är bestämd för avgivande av hans genmäle. Om sådan inlaga gälle i tillämpliga delar vad om vade- eller revisionsinlaga är stadgat.

5 §.

Laga domstol i ärende om antagande av adoptivbarn eller adoptivförhållandes hävande vare rätten i den ort, där adoptanten har sitt hemvist.

Laga domstol i ärende om antagande av adoptivbarn vare rätten i den ort, där adoptanten har sitt hemvist.

Ärende om adoptivförhållandes hävande upptages av rätten i den ort, där adoptanten eller, om han är död, adoptivbarnet har sitt hemvist.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

6 §.

I ärende om antagande av adoptivbarn skall rätten söka inhämta *upplysning* huruvida vederlag eller bidrag till barnets underhåll är givet eller utfäst. Har barnet ej fyllt aderton år, skall yttrande inhämtas såväl från barnavårdsnämnden i den församling, där adoptanten är kyrkobokförd, som ock, där barnavårdsman förordnats för barnet, från den barnavårdsnämnd som har att utöva tillsyn å barnavårdsmannens verksamhet och eljest från barnavårdsnämnden i den församling, där föräldrarna eller den av dem som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd.

I ärende om antagande av adoptivbarn skall rätten söka inhämta *upplysningar om barnet och adoptanten ävensom* huruvida vederlag eller bidrag till barnets underhåll är givet eller utfäst. Har barnet ej fyllt aderton år, skall yttrande inhämtas såväl från barnavårdsnämnden i den församling, där adoptanten är kyrkobokförd, som ock, där barnavårdsman förordnats för barnet, från den barnavårdsnämnd, som har att utöva tillsyn å barnavårdsmannens verksamhet, och eljest från barnavårdsnämnden i den församling, där föräldrarna eller den av dem som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd.

Fader eller — — — — — han höras.

I fall, varom i 4 kap. 12 § andra stycket sägs, lämne rätten arvingar efter den avlidne adoptanten som avses i 2 kap. 3 § tillfälle att yttra sig.

7 §.

Är adoptivbarn — — — — — andra stycket.

I ärende om adoptivförhållandes hävande jämlikt 4 kap. 8 *eller* 9 § lämne rätten alla dem tillfälle att yttra sig, vilkas samtycke eller hörande vore för adoption erforderligt, så ock, där adoptanten är förklarad omyndig, hans förmyndare. Är adoptivbarnet omyndigt och är ej annan än adoptantens förmyndare, *eller vistas den, mot vilken ansökningen är riktad, å okänd ort*, skall *hans* rätt bevakas av god man, varom i 18 kap. förmäles.

I ärende om adoptivförhållandes hävande jämlikt 4 kap. 8, 9 *eller* 12 § lämne rätten alla dem tillfälle att yttra sig, vilkas samtycke eller hörande vore för adoption erforderligt, så ock, där adoptanten är förklarad omyndig, hans förmyndare *eller, om han är död, arvingar efter honom som avses i 2 kap. 3 §*. Är adoptivbarnet omyndigt och är ej annan än adoptanten förmyndare, skall *barnets* rätt bevakas av god man, varom i 18 kap. förmäles.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

9 §.

Fråga rörande — — — — — sitt hemvist.

Talan angående underhåll till barn upptages av rätten i den ort, där svarenden har sitt hemvist. *Vill käranden i mål om underhåll till barn utom äktenskap hellre stämma till rätten i den ort, där lägersmålet skett, vare det tillåtet. Har den som var underhållsskyldig gentemot barn avlidit, upptages talan om underhåll till barnet av den rätt, där dödsboet svarar.* Angående talan om underhåll enligt 7 kap. 10 § åt modern till barn utom äktenskap skall vad angående talan om underhåll till barnet är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Talan angående underhåll till barn upptages av rätten i den ort, där svarenden har sitt hemvist. *Väckes sådan fråga i mål rörande faderskapet till barn utom äktenskap, gälle vad i 3 § stadgas.* Angående talan om underhåll enligt 7 kap. 10 § åt modern till barn utom äktenskap skall vad angående talan om underhåll till barnet är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Vad i — — — — — med äktenskapsmål.

11 §.

I mål om underhåll till barn skall vad i 4 § stadgas äga motsvarande tillämpning.

I mål om underhåll till barn skall vad i 4 § *första och andra styckena* stadgas äga motsvarande tillämpning.

Skall, då dom i mål om faderskap överklagats, den högre rätten enligt bestämmelserna i 4 § tredje stycket pröva frågan om faderskapet även mot någon man som den fullföljda talan icke avser, vare rätten skyldig att, om det å barnets vägnar eller av modern yrkas, ompröva domen jämväl i fråga om underhåll till barnet eller underhåll till modern enligt 7 kap. 10 §. Yrkande varom nu sagts skall framställas muntligen inför rätten eller ock skriftligen. Den mot vilken yrkandet riktas skall erhålla del därav.

Underhållsbidrag må — — — — — av underhållstiden.

Underhåll till — — — — — föreligger därefter.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

12 §.

I mål angående underhåll äge rätten att för tiden intill dess laga kraft ägande dom föreligger förordna därom efter vad som finnes skäligt. Skyldighet att utgiva bidrag må dock ej åläggas någon, med mindre sannolika skäl föreligga att han är bidrags-skyldig.

I fråga — — — — — motsvarande tillämpning.

13 §.

Har *mannen*, efter det *han* på grund av förordnande som avses i 12 § betalat underhållsbidrag till barn utom äktenskap eller barnets moder, genom *laga kraft ägande* dom funnits *icke* vara underhållsskyldig, *må* han dock ej av den som mottagit underhållsbidraget söka åter vad han utgivit men *äge* av allmänna medel återbekomma guldna bidragsbelopp jämte ränta efter sex för hundra om året från betalningsdagen.

Ansökan härom skall, för att komma under prövning, inom ett år från det domen vunnit laga kraft göras hos länsstyrelsen i det län, där målet *avgjordes* av underrätt.

Vad av — — — — — ägde rum.

Talan mot — — — — — ämbetsverks beslut.

36 §.

Vistas den, mot vilken talan enligt denna balk riktas, å okänd ort, skall hans rätt i saken bevakas av god man, varom i 18 kap. förmäles.

Vad i — — — — — denna balk.

Då fråga — — — — — eller fara.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

37 §.

I fråga — — — — — motsvarande tillämpning.

Med avseende å rättegångskostnad i mål om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap äger rätten förordna efter vad som med hänsyn till samtliga i målet föreliggande omständigheter finnes skäligt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1957; och skall med avseende därå iakttagas:

1. Är barn utom äktenskap fött innan nya lagen trätt i kraft, skola äldre lags bestämmelser om trolovningsbarn så ock om barnets rätt till namn fortfarande äga tillämpning.

Talan om barnets egenskap av trolovningsbarn må utan hinder härav upptagas av domstol som enligt nya lagen är behörig i mål om fastställande av faderskapet till barnet.

2. Där adoption ägt rum enligt äldre lag, äge adoptanten sist inom fem år från nya lagens ikraftträdande hos rätten göra ansökan om förklaring, att å adoptivförhållandet skall tillämpas vad som är stadgat för det fall att adoption ägt rum enligt nya lagen.

Med avseende å ansökan som nu sagts skola bestämmelserna om antagande av adoptivbarn äga motsvarande tillämpning. Där vid adoptionen var förutsatt att adoptivbarnets föräldrar icke skulle hava kännedom om vem som adopterade barnet, vare dock ej erforderligt att föräldrarna höras.

3. Har förklaring varom under punkt 2 sägs ej meddelats, skall beträffande adoptivförhållande som där

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

avses vad i 7 kap. 5 § i dess äldre lydelse är stadgat alltjämt äga tillämpning, såvitt angår underhåll enligt 1 § samma kapitel.

4. Då adoptanten avlidit före nya lagens ikraftträdande eller adoptivförhållandet hävts genom beslut som meddelats före ikraftträdandet, skall i stället för bestämmelserna i 4 kap. 12 § första stycket och 13 § nya lagen tillämpas vad som gällt enligt äldre lag. Bestämmelsen i 4 kap. 12 § andra stycket nya lagen äge ej tillämpning, där adoptivbarn efter adoptantens död adopterats av annan och sistnämnda adoption skett före ikraftträdandet.

5. Vad i 12 kap. 1 § nya lagen stadgas därom, att förmynderskap för underårig skall inskrivas då fader avlider, äge ej tillämpning om den underårige är barn utom äktenskap och icke har arvsrätt efter sin fader.

6. Bestämmelserna i 20 kap. 13 § i dess nya lydelse skola ej äga tillämpning, där rättens dom eller beslut vunnit laga kraft före ikraftträdandet.

Förslag
till
Förordning
angående ändrad lydelse av 28 § förordningen den 6 juni 1941 (nr 416)
om arvsskatt och gåvoskatt

Härigenom förordnas, att 28 §¹ förordningen den 6 juni 1941 om arvsskatt och gåvoskatt skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

28 §.

Arvs- eller testamentslott, som tillkommer barn, *adoptivbarn*, styvbarn, *makes adoptivbarn* eller avkomling till barn, *adoptivbarn*, styvbarn *eller makes adoptivbarn*, är fri från skatt, där dess värde icke överstiger 3 000 kronor.

Tillfaller lott barn, *adoptivbarn*, styvbarn, *makes adoptivbarn* eller avkomling till avlidet barn, *adoptivbarn*, styvbarn *eller makes adoptivbarn* och har vid tiden för skattskyldighets inträde mottagaren av lotten ej fyllt 18 år, är lotten skattefri, om dess värde ej överstiger ovan angivna belopp av 3 000 kronor ökat med 1 000 kronor för varje helt år eller del därav, som då återstod till dess sagda ålder uppnås.

Efterlevande make — — — — — från skatt.

I fråga — — — — — tidigare tidpunkt.

Skattefri är — — — — — 1 000 kronor.

Arvs- eller testamentslott, som tillkommer barn, styvbarn eller avkomling till barn *eller* styvbarn, är fri från skatt, där dess värde icke överstiger 3 000 kronor.

Tillfaller lott barn, styvbarn eller avkomling till avlidet barn *eller* styvbarn och har vid tiden för skattskyldighets inträde mottagaren av lotten ej fyllt 18 år, är lotten skattefri, om dess värde ej överstiger ovan angivna belopp av 3 000 kronor ökat med 1 000 kronor för varje helt år eller del därav, som då återstod till dess sagda ålder uppnås.

Vid tillämpning av vad i denna paragraf är stadgat skall adoptivförhållande räknas lika med skyldskap.

¹ Senste lydelse se SFS 1952: 246.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

I övrigt beräknas skatten enligt denna

T a r i f f.

Klass I. För arvs- eller testamentslott, som tillkommer efterlevande make, barn, *adoptivbarn*, styvbarn, *makes adoptivbarn* eller avkomling till barn, *adoptivbarn*, styvbarn eller *makes adoptivbarn*, utgör skatten:

Klass I. För arvs- eller testamentslott, som tillkommer efterlevande make, barn, styvbarn eller avkomling till barn eller styvbarn, utgör skatten:

Klass II.

A. För arvs- eller testamentslott, som tillkommer fader, moder, styvfader, styvmoder, broder (halvbroder), syster (halvsyster), broders (halvbroders) eller systems (halvsystems) avkomling, *adoptant*, *adoptants avkomling* eller barns eller *adoptivbarns* efterlevande make, utgör skatten:

Klass II.

A. För arvs- eller testamentslott, som tillkommer fader, moder, styvfader, styvmoder, broder (halvbroder), syster (halvsyster), broders (halvbroders) eller systems (halvsystems) avkomling eller barns efterlevande make, utgör skatten:

B. För arvs- eller testamentslott — — — — — tio år.

Klass III. För testamentslott — — — — — jämlikt 3 §:

Klass IV. För arvs- eller testamentslott — — — — — utgör skatten:

För skattelott, — — — — — 4 procent.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1957.

Äldre bestämmelser om arvsskatt skola dock fortfarande äga tillämpning, då arvlåtare (testator) eller i fall, som avses i 8 § förordningen om arvsskatt och gåvoskatt, föregående innehavare av där omförmäld rätt avlidit före ikraftträdandet.

I fråga om gåvoskatt skola äldre bestämmelser alltjämt tillämpas, då enligt dessa skattskyldighet inträtt före det nya förordningen trätt i kraft.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 2 december 1955.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden LECH,
REGNER,
LIND,
regeringsrådet LORICHS.

Enligt lagrådet den 15 juni 1955 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 12 maj 1955, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

- 1) *ärvdabalk;*
- 2) *lag om införande av nya ärvdabalken;*
- 3) *lag om ändring i giftermålsbalken;*
- 4) *lag om ändring i föräldrabalken;*
- 5) *lag om ändring i rättegångsbalken;*
- 6) *lag angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller faderskapet till barn utom äktenskap;*
- 7) *lag angående ändrad lydelse av 3, 4 och 6 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång; samt*
- 8) *förordning angående ändrad lydelse av 28 § förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet, numera justitierådet S. Dennemark.

L a g r å d e t yttrade:

Förslaget till ärvdabalk

När föräldrabalken antogs vid 1949 års riksdag förutsattes att kodifieringen av de lagar som ersatt ärvdabalken i 1734 års lag skulle fortsättas och nå sin fullbordan genom tillskapandet av en ny ärvdabalk, upptagande reglerna om arv, testamente, boutredning och arvskifte. Det remitterade förslaget till ärvdabalk innefattar den tilltänkta fortsatta kodifieringen. Därigenom ha gällande lagar om arv, testamente, arvsavtal samt boutredning och arvskifte sammanfogats till en helhet. Mellan dessa rättsområden

finns obestriddigen ett nära sammanhang och de utgöra tillhoppa ett avgränsat helt. Det synes därför innebära en vinst, att dithörande regler i stället för att vara fördelade på ett flertal lagar samtliga kunna återfinnas, systematiskt anslutna till varandra, i ett enda lagverk. I den föreslagna balken har flertalet gällande bestämmelser upptagits med oförändrat sakligt innehåll, merendels i helt orubbat eller endast obetydligt ändrat skick. Betydelsefulla nyheter föreslås dock beträffande utomäktenskapliga barns och adoptivbarns arvsrätt. I fråga om arvsrätten för utomäktenskapliga barn kommer lagrådet att förorda, att ändring icke för närvarande åvägabringas i vad nu gäller. Befinnes i enlighet härmed, att med införandet av annan ordning i angivna hänseende bör anstå, kan naturligen ifrågasättas, om det icke vid sådant förhållande bör anstå även med kodifieringen. Lagrådet är dock för sin del av den uppfattningen, att kodifieringen bör komma till stånd oberoende av hur utomäktenskapliga barns arvsrätt nu gestaltas.

2 KAP.

Enligt förslaget skola utomäktenskapliga barn i arvsrättsligt hänseende vara helt likställda med barn i äktenskap. Vad sålunda avses skola gälla har lagtekniskt kommit till uttryck på det sättet att någon särbestämmelse beträffande barn utom äktenskap icke upptagits i förslaget. Bestämmelserna i förevarande kapitel, liksom övriga regler i förslaget som avse skyldemän, skulle därigenom komma att få tillämpning även på personer som äro besläktade genom utomäktenskaplig födelse. I fråga om andra utomäktenskapliga barn än trolovningsbarn och barn, beträffande vilka fadern avgivit arvsrättsförklaring, innebär förslaget den utvidgning av deras arvsrätt, att de skola taga arv icke blott efter modern och modernefränder utan även efter fadern och fädernefränder. För barn tillhörande nyssnämnda särskilda kategorier, vilka redan nu taga arv ej blott efter modern och modernefränder utan även efter fadern, utvidgas arvsrätten att även gälla arv efter fädernefränder.

Förslaget grundas i denna del väsentligen av principiella skäl. Enligt motiven böra barn inom och utom äktenskap i möjligaste mån vara likställda; i arvsrättsligt hänseende får därför icke finnas någon principiell olikhet mellan barn i och barn utom äktenskap.

Kravet på rättslikhet även på detta område mellan barn i och barn utom äktenskap står icke i överensstämmelse med de principer som givit sin prägel åt den gällande, så sent som år 1928 antagna lagen om arv. Det av lagberedningen år 1925 avgivna betänkande som ligger till grund för denna lag uppbäres av en helhetsuppfattning av arvsrätten såsom grundad i den sociala och ekonomiska samhörighet mellan arvlåtare och arvinge, som enligt erfarenheten är en regelmässig följd av närheten i skyldskap, sammanlevnad såsom äkta makar eller adoptivförhållande. Mellan fadern och det utomäktenskapliga barnet finns i allmänhet icke någon samhörighet av dylik art.

Gentemot invändningar som under remissbehandlingen av de sakkunnigas förslag framställtts om att grunden till arvsrätten icke vore blodsbandet enbart utan den med blodsbandet i regel förknippade sociala och ekonomiska samhörigheten har departementschefen anfört, att denna tankegång väl låg bakom den år 1928 vidtagna åtgärden att upphäva arvsrätten för kusiner, men att det vore att märka att därvid var fråga om en kategori av fränder, vilkas släktskap till arvlåtaren är tämligen avlägsen; när det gällde så nära skyldemän som egna barn vore läget ett annat. I anledning härav må erinras om att icke blott frågan om kusiners arvsrätt utan arvsordningen i dess helhet omprövades 1928 och att lagberedningen i 1925 års betänkande såsom skäl för att icke giva utomäktenskapliga barn arvsrätt efter fadern i första hand åberopade just att mellan sådant barn och dess fader i regel icke föreläge en verklig känsla av social och ekonomisk samhörighet liknande den, som förenar en fader med hans barn i äktenskap. Samma principiella skäl åberopades av dåvarande justitieministern när han framlade propositionen i ämnet. Mot denna ståndpunkt framställde vederbörande lagutskott icke någon erinran i sitt utlåtande över propositionen. Utlåtandet blev i förevarande del godkänt av riksdagen. Tidigare hade det lagutskott, som år 1917 behandlade propositionen rörande lag om barn utom äktenskap, uttryckligen förklarat sig hålla före att blodsbandet icke ensamt för sig förmådde uppbära arvsrätten. Och därförut hade lagberedningen i det betänkande av år 1915 som låg till grund för sistnämnda lag framhållit, att i den mån arvsrätten finge anses grundad på den faktiska samhörigheten mellan arvlåtaren och arvingen samt arvlåtarens presumerade vilja, anledning saknades att giva det utomäktenskapliga barnet arvsrätt efter fadern.

Av omförmälda båda betänkan den framgår, att lagberedningen icke ansåg principiella betänkligheter möta mot att det utomäktenskapliga barnet finge ärva fadern, om genom arvsrätten jämte övriga i lag föreskrivna anordningar kunde skapas verklig samhörighet mellan fadern och barnet. Vid sina överväganden om detta vore möjligt kom lagberedningen emellertid till negativt resultat. Ej heller nu lär kunna förväntas att genom lagstiftningsåtgärder skall kunna åstadkommas en sådan samhörighet mellan fadern och barnet som den, vilken regelmässigt finns mellan en fader och hans barn i äktenskapet.

Till stöd för att mot den principiella ståndpunkt statsmakterna intogo såväl 1928 som 1917 tillerkäna även utomäktenskapliga barn arvsrätt efter fadern och fadernefränder åberopa ärvdabalkssakkunniga, att när det gäller arvsrätt för så nära skyldemän som egna barn, själva skyldskapsförhållandet väger så tungt i vågskålen att man måste bortse från att barnet ofta ej har någon social eller ekonomisk samhörighet med fadern. Om ett dylikt betraktelsesätt har lagberedningens ingående principiella och historiska utredning icke någon antydning. Att den allmänna uppfattningen skulle fästa större avseende vid blodsbandet nu än för ett par tre decennier sedan får anses uteslutet. All erfarenhet talar för att utvecklingen gått i motsatt riktning. Tankegången ter sig snarast som en konstruktion avsedd att knyta

samma den hävdvunna principiella uppfattningen med den ståndpunkt de sakkunniga intagit i fråga om de utomäktenskapliga barnens arvsrätt.

Intrycket härav förstärkes i viss mån av sakkunnigbetänkandets motivering för att adoptivbarn, när adoptionen är avsedd att fullständigt överflytta barnet från den naturliga släkten till adoptantens släkt, icke böra ärva sina föräldrar. Genom en sådan överflyttning, heter det i betänkandet, undanryckes i viss mån grunden för barnets arvsrätt efter dess skyldemän, eftersom blodsbandet icke enbart utan allenast i förening med den därpå vilande sociala och ekonomiska samhörigheten anses utgöra arvsrättens grund. När det gäller adoptivbarn vidhålls således icke tanken, att skyldskap mellan föräldrar och barn bör grunda arvsrätt oavsett om samhörighet finns eller ej.

Enligt lagberedningens betänkande av 1925 har arvsrätten till ändamål att främja den ekonomiska och sociala kontinuiteten mellan arvlåtaren och arvingen. Samma intressen som egendomen i arvlåtarens hand tjänade skall den i huvudsak såvitt möjligt tjäna efter hans död. Tydligt är att arvsrätten ej kan fylla en dylik uppgift, om mellan arvlåtaren och arvingen icke kommer till stånd någon verklig samhörighet. Den arvsrätt varom nu är fråga skulle i stället ha till huvudsaklig uppgift att likställa de utomäktenskapliga barnen med barn i äktenskap.

Att denna rättslikhet bör komma till stånd motiveras främst med att det är ett etiskt rättvisekrav att barn inom och utom äktenskap i möjligaste mån bli likställda. Det synes dock kunna ifrågasättas, huruvida etiska normer över huvud kunna åberopas till stöd för att en viss lösning av arvsfrågan är den riktigare. Säkerligen finnas många som icke anse det påkallat av etiska hänsyn att låta arvsrätt inträda i de icke sällsynta fall, där fadern fullgjort sin underhållsskyldighet men barnet i övrigt, utan att det egentligen kan läggas fadern till last, haft föga med fadern eller dennes familj att skaffa. När fadern dör, är barnet måhända 30, 40 eller 50 år gammalt, och kanske har hela tiden icke funnits annan verklig gemenskap mellan fadern och barnet än blodsbandet. Det lär icke kunna förnekas, att även etiskt högtstående personer kunna finna det både naturligt och rättvist, att kvarlåtenskapen i dylika fall, i den mån den icke kommer efterlevande hustru till godo, i sin helhet går till barnen i äktenskapet. I 1925 års betänkande framhöll också lagberedningen, att det måste för fadern framstå såsom en obillighet, om rätt till hans kvarlåtenskap tillerkändes ett barn, på vars uppfostran, såväl karaktärsdaning som utbildning, han saknat möjlighet att inverka.

Det bör enligt lagrådets mening icke förglömmas, att den känsla av samhörighet, som grundar sig på samlivet mellan föräldrar och barn i äktenskapet, ur såväl allmänmänsklig som samhällelig synpunkt har ett betydande etiskt värde. Faderns önskan, att hans kvarlåtenskap med det utomäktenskapliga barnets uteslutande skall tillfalla barnen i äktenskapet, har således en etisk bakgrund, och det synes vid ett objektivt bedömande svårt att avgöra, om denna hans önskan bör ur etisk synpunkt anses vara av lägre värde än hänsyn till att det utomäktenskapliga barnet dock i skyldskapshänseende står honom lika nära som barnen i äktenskapet.

Synnerligen tvivelaktigt förefaller, om det kan anses betingat av etiska hänsyn att utsträcka arvsrätten å fädernet även till de fall, där faderskapet är osäkert. Såvitt för lagrådet är känt, har hittills icke någon utländsk lagstiftning gått så långt. Och det är att märka, att i Sverige den största delen av de barn, beträffande vilka faderskapet kan anses säkert, redan för närvarande ärver fadern.

Det torde av nu anförda skäl knappast finnas fog för att anse den nuvarande olikheten i arvsrättsligt hänseende mellan inom- och utomäktenskapliga barn vara oförsvarlig ur principiell och etisk synpunkt. Emellertid har, såsom departementschefen framhållit, endast ett fåtal remissinstanser på principiella skäl avstyrkt förslaget i förevarande del. Väl synes därav näppeligen kunna slutas att förslaget har ett starkt stöd i den allmänna rättsuppfattningen. Förhållandet tyder dock otvivelaktigt på att det inom vida kretsar anses som ett naturligt önskemål att barn i och utom äktenskap skola i arvsrättsligt hänseende vara likställda. Sannolikt har utvecklingen mer och mer gått i denna riktning. Detta kan ej bero på att blodsbandet mellan fader och barn skulle fått större betydelse. Förklaringen torde få sökas i en rad andra omständigheter.

I främsta rummet lär utvecklingen sammanhånga med de genomgripande förändringarna i fråga om människornas arbets- och levnadsförhållanden med den större rörlighet och splittring mellan familjemedlemmar som därav följt. Vidare sörjer numera det allmänna, bl. a. genom en mångfald olika former av socialhjälp, i sådan omfattning för medborgarnas välfärd, att de sammanboende medlemmarna av en familj icke i samma grad som förr äro för sin trygghet och utkomst beroende av inbördes sammanhållning. Nu berörda förhållanden kunna knappast ha undgått att minska känslan av familjesamhörighetens betydelse. Olikheten mellan den gemenskap som för enar fadern med hans barn i äktenskapet och sambandet mellan ett utomäktenskapligt barn och fadern har blivit mindre framträdande.

Härtill kommer att önskemål om vidgad arvsrätt för utomäktenskapliga barn framträtt under decennier. Till en början torde dessa strävanden väsentligen ha föranletts av ett då trängande behov att förbättra de utomäktenskapliga barnens ställning i allmänhet. Huvudsakligen tack vare den effektivitet som 1917 års lagstiftning erhöll föreligger knappast längre något dylikt behov. Det gamla önskemålet står emellertid kvar, och själva den utsträckning vari de utomäktenskapliga barnen redan likställts med barn i äktenskap kan ha blivit ett motiv att så långt möjligt undanröja den rättsolikhet som kvarstår. Den allmänna tendens mot social och ekonomisk utjämning som utmärker tiden torde också ha främjat tanken att inom- och utomäktenskapliga barn böra ärva lika.

Såsom ofta påpekats måste arvsrätten röna inverkan av ändringar i den samhällsstruktur och samhällssyn som utgjort grunden till dess utformning. På grund av samhällsutvecklingen i det hela torde principiella skäl icke längre i och för sig böra utgöra hinder mot att de utomäktenskapliga barnen även i arvsrättsligt hänseende bliva likställda med barn i äktenskap.

Av vad nu anförts följer självfallet icke att de utomäktenskapliga barnens arvsrätt bör utvidgas i enlighet med förslaget. Avgörande bör vara vilka de praktiska verkningarna av en dylik utvidgning kunna antagas bli.

Att utvidgningen ej skulle få stor ekonomisk betydelse torde vara uppenbart. Det måste dock beaktas att fall kunna tänkas förekomma där de ekonomiska verkningarna skulle bli avsevärda.

Såsom fördelar, som skulle ernås genom reformen, har framför allt åberopats dels att de utomäktenskapliga barnens ställning i socialt hänseende skulle förbättras och dels att samhörigheten mellan fader och barn skulle stärkas.

Sedan fråga först uppkom om att giva de utomäktenskapliga barnen arvsrätt även efter fadern har deras sociala ställning i hög grad förbättrats. Mycket har därvid 1917 års lagstiftning betytt. En allmän demokratisering av tänkesättet har också haft sin betydelse. Det är för nutida uppfattning främmande att ringakta någon på grund av hans utomäktenskapliga börd. I socialt hänseende torde därför arvsrättens utvidgning icke längre ha någon nämnvärd mission att fylla. Snarast skulle den väl, såsom en av ärvdabalksakkunniga anført, bekräfta en redan skedd social omvärdering. Belysande äro socialvårdsförbundets uttalanden att den sociala betydelsen av en dylik reform minskat och att förbundet icke är övertygat om att den föreslagna arvsrätten i någon mera avsevärd utsträckning skulle komma att motverka mindervärdeskänslor hos de utomäktenskapliga barnen. Viss ytterligare förbättring av deras sociala ställning skulle reformen dock sannolikt medföra.

I det föregående har redan anmärkts att den föreslagna utvidgningen av det utomäktenskapliga barnets arvsrätt icke kan leda till att mellan fadern och barnet kommer till stånd en samhörighet jämförlig med den som normalt finnes mellan en fader och hans barn i äktenskapet. Det måste dock antagas att arvsrätten skulle öka faderns intresse för barnet. Till ett stärkande av sambandet mellan fadern och barnet kan också det planerade införandet av anteckning om barnet i faderns personakt komma att bidra. I den mån samhörigheten mellan fader och barn genom arvsrätten kan ökas är detta givetvis att räkna som en vinst, även om i sammanhanget också bör hållas i minnet, att större likställighet mellan inom- och utomäktenskapliga barn knappast kan undgå att i viss mån minska den på äktenskapet grundade familjens betydelse som samhällsinstitution. Även bör ihågkommas att ökad samhörighet mellan den som förklarats för fader och barnet kan komma till stånd allenast om den förre känner sig övertygad om faderskapet. Hyser han tvivel därom lär han varken genom den ena eller andra lagstiftningsåtgärden kunna förmås att socialt stå för sitt faderskap eller hysa ansvarskänsla för barnet.

Mot de fördelar som skulle vara förbundna med den utvidgade arvsrätten har man att väga de vanskligheter och nackdelar som skulle följa med reformen. Endast de mera väsentliga skola här avhandlas. Bland dem bör först framhållas, att på grund av den bristande möjligheten att säkert fastställa

det biologiska faderskapet det utomäktenskapliga barnet i en del fall skulle komma att taga arv efter en man som i verkligheten icke är dess fader. Såväl 1917 som 1928 ansågs, oavsett vad som i övrigt talade mot att utvidga de utomäktenskapliga barnens arvsrätt, ett avgörande hinder däremot möta i de vanskligheter som skulle uppkomma med avseende å faderskapsbevisningen. Sedan dess har blodgruppsforskningen gjort avsevärda framsteg. Vidare ha andra antropologiska undersökningar än blodundersökningar, ehuru deras betydelse såsom hjälpmedel vid faderskapets fastställande fortfarande synes vara mycket ringa, dock fått något större användning än förr. Numera finnas således större möjligheter än tidigare att från faderskapet till ett barn utesluta en med orätt utpekad man. Även har det blivit möjligt att i viss mån bedöma den positiva sannolikheten för att en man som haft samlag med modern verkligen är fader till barnet.

För att de bättre möjligheterna skola kunna utnyttjas ha de sakkunniga föreslagit nya regler om fastställande av faderskapet, vilka skulle ersätta dem som finnas upptagna i 3 kap. 1 och 2 §§ föräldrabalken. Förslag om nya bestämmelser i ämnet har i anslutning därtill framlagts av departementschefen. När det är ovisst vem som är fader skall enligt de nya reglerna talan kunna samtidigt föras mot flera män. Visar utredningen att modern under konceptionstiden haft samlag med flera män utan att någons faderskap i och för sig är osannolikt, skall domstolen utvälja den som med större sannolikhet än de övriga kan antagas vara fader till barnet. Genom dessa regler skulle enligt departementschefens uppfattning komma att skapas betydligt större säkerhet för att det rättsligen fastställda faderskapet verkligen överensstämmer med det biologiska. Reformen anses av departementschefen utgöra en förutsättning för att de utomäktenskapliga barnen skall tillerkännas arvsrätt efter fader och fädernefränder.

Om nyssnämnda regler kommer lagrådet att utförligt yttra sig vid förslaget till lag om ändring i föräldrabalken. Såsom där närmare utvecklas, har lagrådet funnit sig ej kunna tillstyrka att den föreslagna nya ordningen kommer till stånd. I fråga om de föreslagna reglernas betydelse för arvsrättsspörsmålet har lagrådet kommit till den uppfattningen, att deras genomförande i verkligheten ej i tillräcklig grad skulle öka säkerheten vid faderskaps fastställande. Den risk som i tvivelaktiga fall alltjämt skulle komma att föreligga för att faderskapet fastställes i strid mot verkliga förhållandet synes alltför betydande för att å fastställandet skall kunna grundas nya rättsverkningar som — även om de blott i ett jämförelsevis ringa antal fall skulle bli aktuella — dock äro av stor vikt. Svårigheten att med tillräcklig säkerhet fastställa faderskapet anser lagrådet således alltfört utgöra ett avgörande hinder mot att generellt tillerkänna de utomäktenskapliga barnen arvsrätt i enlighet med förslaget.

Visserligen kan redan enligt gällande svensk rätt ett vid faderskapets fastställande begånget misstag medföra att en man med orätt ålägges en avsevärd underhållsskyldighet, och det kan i belysning härav synas egendomligt att när det gäller barnets arvsrätt tillägga risken för dylika misstag så

stor betydelse som här skett. För den som oriktigt förklarats för fader måste tydligen underhållsbördan i de flesta fall vara en mera kännbar påföljd än utsikten att barnet en gång skall taga del i hans kvarlåtenskap. Emellertid bör beaktas att i vårt land av gammalt gällt att redan den omständigheten, att en man kan vara fader, är tillräcklig för att han skall vara skyldig att svara för barnets underhåll. Denna grundsats torde vara så införlivad med svenskt rättsmedvetande att den knappast uppfattas som i någon högre grad stötande. Att det må förhålla sig så synes ej göra det försvarligt att nu införa regler, enligt vilka det felaktiga faderskapet skulle få ytterligare påföljder, vilka i olikhet med underhållsskyldigheten närmast skulle drabba icke den som förklarats för fader utan hans efterlevande familj.

I den mån uppfattningen av rätten till arv såsom en följd av familjejemenskapen alltjämt är levande hos allmänheten, kan det svårligen undvikas att arvsanspråk från personer utanför familjekretsen många gånger komma att te sig som oberättigade intrång. Självfallet gäller detta särskilt dem som på grund av den vidgade arvsrätten förlora dem eljest tillkommande arvslotter eller nödgas se dem minskade. Tydligt lärer sålunda vara att man i icke ringa omfattning måste räkna med en mer eller mindre utpräglad motsatsställning mellan den legitima familjen och den utomäktenskapliga arvingen. Risken för att denna motsättning skapar agg och leder till konflikter är uppenbar.

Ett speciellt problem rörande familjen förtjänar särskild uppmärksamhet, nämligen det som hänför sig till de menliga verkningar det utomäktenskapliga barnets arvsrätt efter fadern skulle i mindre bon kunna få för efterlevande hustru genom att hennes rätt måste vika för barnets arvsrätt. Dessa verkningar ha så pass ingående belysts i motiven att det icke synes erforderligt att här närmare redogöra för dem. Såsom departementschefen påpekat är ett särskilt ömmande fall det, då den avlidne mannen efterlämnar, förutom barn utom äktenskap, endast hustru. Den hälft av boet som hustrun enligt gällande rätt erhåller i arv skulle i stället komma att tillfalla det utomäktenskapliga barnet. För att mildra verkningarna för hustrun föreslås nu sådan ändring av 13 kap. 12 § giftermålsbalken att den s. k. sextusenkronorsregeln blir tillämplig även om efter den döde finnes bröstarvinge som ej jämväl är efterlevande hustruns avkomling eller underhållsberättigat barn utom äktenskap. I följd härav skulle någon olägenhet ej tillskyndas efterlevande hustru, om kvarlåtenskapen uppgår till högst sextusen kronors värde, och om värdet ligger mellan sextusen och tolv tusen kronor skulle hustru vara berättigad till egendom för åtminstone förstnämnda be-
lopp, medan återstoden skulle ärvas av barnen.

De sakkunniga framhålla själva att det stundom, särskilt när äktenskapet varat länge och hustrun saknar yrkeskunnighet som kan utnyttjas för hennes försörjning, torde te sig hårt att hon skall nödgas avstå från en del av den egendom som utgjort makarnas gemensamma bo. Under hänvisning härtill ifrågasätta de, om efterlevande hustru genom den föreslagna ändringen av giftermålsbalken skulle bliva skäligen tillgodosedd. Den skiljak-

tige sakkunnige framhåller att det varit önskvärt, att önskemålet om en legal rätt för efterlevande make att i viss omfattning sitta med nyttjanderätt i orubbat bo kunnat förverkligas i samband med utvidgandet av det utomäktenskapliga barnets arvsrätt. Departementschefen vill för sin del ej bestrida, att goda skäl kunna åberopas för att hustru vid mannens död skall beredas större trygghet än den som skulle följa av sextusenkronorsregeln jämte möjligheterna att tillgodose hustrun genom äktenskapsförord eller testamente.

Att trots de anförda betänkligheterna hinder ej ansetts möta mot att låta arvsrätt efter fadern inträda innan anstalter träffats för ett bättre tillvaratagande av efterlevande hustrus rätt motiveras i förslaget med att den närmare lösningen av problemet är en avvägningsfråga, som icke enbart har samband med de utomäktenskapliga barnens arvsrätt utan i regel gäller en avvägning mellan den efterlevande maken och äktenskapliga barn. Med all rätt betecknas problemet såsom praktiskt mycket viktigt. Departementschefen anser detsamma emellertid i första hand böra upptagas vid det nordiska samarbete på arvslagstiftningens område som skulle börja inom den närmaste tiden. Ändringen av 13 kap. 12 § giftermålsbalken är avsedd att betraktas endast som en provisorisk lösning av den stora och svårlösta frågan om efterlevande makes ställning i den först avlidne makens dödsbo.

Den argumentering som sålunda givits för att låta utomäktenskapliga barn erhålla arvsrätt efter fadern innan det därmed omedelbart sammanhängande spörsmålet om efterlevande hustrus rätt i boet vunnit en tillfredsställande lösning synes ej övertygande. Att låta det senare problemet komma i efterhand torde vara att tillmäta den principiella sidan av arvsrättsreformen alltför stor betydelse, medan för litet avseende fästes vid de praktiska verkningarna. Vad nu sagts torde så mycket mera förtjäna beaktande som utvidgandet av de utomäktenskapliga barnens arvsrätt näppeligen kan anses vara en reform av någon högre angelägenhetsgrad. Det föreligger icke här ett samhällsproblem av den beskaffenhet att en snar ändring är oundgänglig. Även bland remissinstanser som på grund av sin uppgift kunna antagas vara särskilt angelägna att slå vakt om de utomäktenskapliga barnens rätt finnas de som ställt sig tveksamma eller avvisande till förslaget.

Åtskilliga remissinstanser, bland dem häradshövding- och stadsdomarföreningarna samt advokatsamfundet, ha givit uttryck åt den uppfattningen, att den föreslagna ändringen av 13 kap. 12 § giftermålsbalken icke är tillfyllest för beredande åt efterlevande hustru av det skydd, som vidgad arvsrätt för barn utom äktenskap påkallar, och att fördenskull, därest utvidgningen skall komma till stånd, det ej bör ske förrän efterlevande hustrus ställning genom andra lagstiftningsåtgärder stärkts i mera väsentlig grad. Lagrådet ansluter sig för sin del till denna uppfattning. Enligt lagrådets mening bör — oavsett vilken betydelse för arvsfrågan som tillmätes svårigheten att i tvivelaktiga fall fastställa faderskapet — med frågans lösning anstå tills sådana lagstiftningsåtgärder som nyss nämnts blivit vidtagna.

En ytterligare anledning att icke nu företaga genomgripande ändringar i fråga om arvsrätten utgör det förhållandet att, såsom förut berörts, detta rättsområde skall bli föremål för gemensam nordisk utredning, vilkens resultat icke kan med någon säkerhet förutses.

Vid förnyad prövning av frågan efter det lagstiftningsåtgärder i ovanberörda hänseenden vidtagits synes det förtjäna övervägas — förutsatt att möjligheten att utesluta eller bevisa faderskap ej kommit i helt förändrat läge — att begränsa reformen till de fall då tvivel om faderskapet icke råder. Härvid synas skäl förefinnas att låta den arvsberättigade kretsen omfatta alla barn beträffande vilka faderskapet fastställts genom erkännande. Vidare skulle till angivna krets kunna hänföras de fall då faderskap fastställts genom dom utan att domstolen funnit anledning till tvivel angående faderskapet; när domstolen stannat i tvivel om att barnet avlats av svaranden, skulle i domen meddelas förklaring att arvsrätt icke skall äga rum.

Genom regler av dylikt innehåll skulle själva principen om arvsrätt komma att bli inskriven i lagen och den ojämförligt största delen av utomäktenskapliga barn i arvsrättsligt hänseende bli likställda med barn i äktenskap. Det remitterade förslagets syfte skulle sålunda komma att bli tillgodosett i så stor utsträckning som är praktiskt möjligt utan de olägenheter och risker för oriktiga avgöranden som föranlett invändningarna mot förslaget. Erhölle arvsregeln den nu angivna omfattningen, kunde de nuvarande stadgandena om trolovningsbarn och arvsrättsförklaring utgå ur lagstiftningen.

I enlighet med vad ovan anförts hemställer lagrådet, att i ärvdabalken upptagas regler motsvarande de nuvarande, i 3 kap. lagen om arv införda stadgandena om den arvsrätt, som tillkommer barn utom äktenskap, så ock om arvsrätt efter sådant barn. Det synes vara lämpligast att bestämmelserna få sin plats i ett särskilt kapitel mellan förslagets 3 och 4 kap., varav förändrad numrering av efterföljande kapitel ävensom ändring av vissa hänvisningar.

4 KAP.

2 §.

Enligt förslaget skall från huvudregeln, att arvsrätt ej äger rum mellan adoptivbarn och dess avkomlingar å ena samt övriga skyldemän till adoptivbarnet å andra sidan, gälla allenast det undantaget, att om make adopterat andra makens barn, arv dock skall tagas som om barnet varit makarnas gemensamma. I denna del överensstämmer departementsförslaget med vad de sakkunniga förordat för fall av adoption utan förbehåll om skyldemans arvsrätt. Beträffande rätten att antaga adoptivbarn skiljer sig emellertid departementsförslaget från sakkunnigförslaget bland annat därutinnan att i det förra bibehållits rätten att adoptera eget barn utom äktenskap. Ingå föräldrarna till utomäktenskapligt barn äktenskap med varandra efter det att endera av dem adopterat barnet, torde kunna förutsättas att

undantagsregeln i förevarande paragraf jämlikt grunderna för densamma skall anses tillämplig, även om en sådan tillämpning kan synas strida mot en strängt bokstavlig tolkning. För att barnet i arvsrättsligt hänseende skall bli likställt med barn som födas efter äktenskapets ingående måste eljest den av makarna som icke är adoptant i sin tur adoptera barnet, något som uppenbarligen måste te sig svårförståeligt för vederbörande.

8 KAP.

9 §.

I 1 § i förevarande kapitel upptagas såsom förutsättningar för att underhållsbidrag skall utgå ur kvarlåtenskap allenast, att arvlåtaren lämnar efter sig barn, vars uppfostran icke är avslutad, och att barnet icke kan av sitt arv eller annorledes njuta uppehälle och utbildning efter vad prövas skäligt; det förutsättes således icke uttryckligen, att arvlåtaren under livstiden varit underhållsskyldig mot barnet. Ordalagen i sagda paragraf skulle följaktligen kunna i och för sig föranleda den tolkningen att — oaktat enligt 7 kap. 5 § i det föreliggande förslaget till lag om ändring i föräldrabalken såsom huvudregel gäller att med adoption underhållsskyldigheten mellan föräldrarna och barnet upphör — ett adoptivbarn skulle kunna vara berättigat till underhållsbidrag ur kvarlåtenskapen efter föräldrarna. Uppenbarligen är emellertid avsett, att någon rätt till underhållsbidrag ur kvarlåtenskap i regel icke skall föreligga i sådant fall. Undantag härifrån torde vara avsett att gälla för den i sistnämnda paragraf och 4 kap. 2 § i förevarande förslag omförmälda händelse, att barnet adopterats av arvlåtarens make. Förevarande kapitel synes därför böra kompletteras med ett stadgande av innehåll, att de där meddelade bestämmelserna icke äga tillämpning då barn till arvlåtaren adopterats av annan än arvlåtarens make. Stadgandet torde kunna utgöra ett andra stycke i förevarande paragraf.

Därest vad lagrådet anfört vid 2 kap. vinner bifall, bör vidare paragrafens huvudstadgande ändras till att liksom 8 kap. 9 § lagen om arv även upptaga barn utom äktenskap som har arvsrätt efter arvlåtaren.

I fråga om underhållsbidrag till icke arvsberättigade barn utom äktenskap vid faderns död äger, enligt 8 § promulgationslagen till föräldrabalken, vad i 11 § 1917 års lag om barn utom äktenskap är stadgat fortfarande tillämpning. Enligt sistnämnda lagrum gäller, att när fader till barn utom äktenskap dör skall, om barnet ej har arvsrätt efter honom, det belopp som erfordras till fullgörande för framtiden av hans underhållsskyldighet emot barnet utgå ur behållningen i boet före arvs- och testamentslotter, dock att barnet icke härigenom må erhålla större del därav än det skulle hava bekommit om det varit av äktenskaplig börd. Vidare föreskri-

ves att angående avtal om vad sålunda skall tillkomma barnet gäller vad i 7 kap. 7 § föräldrabalken är stadgat för det fall, att fadern åtager sig att till barnets underhåll utgiva visst belopp en gång för alla, samt att med belopp som tillfaller barnet skall förfaras på sätt i samma lagrum sägs.

Med avseende å dessa stadganden om barnets rätt till underhåll uttalades i betänkandet med förslag till föräldrabalk att bestämmelser av angivet innehåll närmast hade sin plats i ärvdabalken men att om alla barn utom äktenskap erhöles arvsrätt efter fadern bestämmelserna bleve överflödiga. I avvaktan på lösningen av denna fråga ansågo de sakkunniga lämpligt att bestämmelserna upptogos i promulgationslagen till föräldrabalken.

Därest i enlighet med lagrådets hemställan allmän arvsrätt för alla barn utom äktenskap icke nu genomföres, erfordras fortfarande bestämmelser rörande underhåll efter faderns död till barn som icke ha arvsrätt efter honom. Kommer arvsreformen till stånd, bli sådana bestämmelser likaledes erforderliga, därest lagrådets hemställan nedan vid 16 kap. beaktas. Bestämmelserna synas kunna erhålla samma sakliga innehåll som de nuvarande och upptagas i en ny 10 § i förevarande kapitel. Om så sker, bör 8 § promulgationslagen till föräldrabalken upphävas.

12 KAP.

7 §.

I 3—9 §§ i detta kapitel meddelas bestämmelser för det fall, att någon genom testamente erhållit nyttjanderätten till egendom, vartill äganderätten vid testators död eller senare skall tillfalla annan. Bestämmelserna skola äga tillämpning, såvitt ej annat följer av testamentet. Enligt 7 § må egendom som omfattas av nyttjanderätten ej tagas i mät för ägarens gäld. Från denna regel stadgas dock undantag bland annat i fråga om gäld efter testator, för vilken ägaren svarar enligt 21 kap. Regler av motsvarande innebörd finnas för närvarande i 4 kap. 7 § testamentslagen. Vid testamentslagens tillkomst saknades emellertid praktiskt taget möjlighet för dödsboförvaltning att lägga gäld å kvarlåtenskapen. Genom boutredningslagen är detta förhållande numera ändrat. Inom vissa gränser kan dödsboet belastas med gäld, och 4 kap. 15 § boutredningslagen — motsvarande 21 kap. 15 § i förslaget — skiljer därför mellan gäld efter den döde och annan boets gäld. Undantaget från förbudet mot utmätning synes därför böra avse ej blott gäld efter den avlidne utan även annan boets gäld för vilken ägaren svarar. Lagrådet hemställer fördenskull att orden »efter testator» i 7 § måtte utgå.

15 KAP.

4 §.

Beträffande förverkande av rätt till arv och testamente jämställes i förevarande paragraf med förövare av brottslig gärning den som medverkat till brottet såsom i 3 kap. 4 och 5 §§ strafflagen sägs. Enligt sistnämnda paragraf kan understundom inträda straffrihet. Uppenbarligen är meningen, att

medverkande som enligt detta lagrum blir straffri likväl skall förverka rätt till arv och testamente i fall enligt 1 och 2 §§ i förevarande kapitel. Däremot får antagas, att dylik medverkande icke skall förverka arvsrätt enligt 3 § i kapitlet, eftersom detta stadgande beträffande förövaren av den brottsliga gärningen förutsätter att han blivit dömd och samma förutsättning måste anses vara avsedd att gälla i fråga om medverkande.

16 KAP.

Tidigare har i svensk rätt funnits en särskild bestämmelse medförande preskription av arvsanspråk grundade på utomäktenskapligt skyldskapsförhållande. 1917 års lag om barn utom äktenskap innehöll ett stadgande som innebar att talan om barns förklarande för trolovningsbarn vid äventyr av talans förlust i regel skulle anhängiggöras inom två år från barnets födelse. Eftersom med egenskapen att vara trolovningsbarn följde arvsrätt efter fadern, gällde sagda tidsfrist jämväl såsom preskriptionstid för arvsrätten. Nyssnämnda bestämmelse upphävdes emellertid vid föräldrabalkens ikraftträdande. Vid granskningen av det till lagrådet remitterade förslaget till föräldrabalk hade lagrådet hemställt om upptagande i balken av en motsvarighet till berörda preskriptionsregel, men denna hemställan vann icke bifall.

Enligt föreliggande förslag till ny ärvdabalk utvidgas för fädernesidans vidkommande de arvsrättsliga verkningarna av faderskap till barn utom äktenskap. Genomföres förslaget i denna del, får frågan om preskriptionsbestämmelser åter aktualitet. Särskilt synas de förhållanden som uppkomma, när faderskapet vid faderns död ännu icke fastställts, förtjäna uppmärksamhet.

Faderskap till utomäktenskapligt barn fastställs jämlikt 1 kap. 2 § föräldrabalken genom dom eller erkännande i viss form. Någon tidsgräns för väckande av faderskapstalan finns icke stadgad. Givetvis ligger det dock i barnets intresse att fastställelsen kommer till stånd så snart ske kan. I allmänhet torde också, icke minst till följd av barnavårdsmannens ingripande, faderskapet fastställas relativt kort tid efter barnets födelse. Man måste emellertid räkna med att det understundom kan dröja avsevärd tid innan åtgärder vidtagas för att få fastställelse till stånd. Avlider fadern dessförinnan, kunna tydligen svårigheter uppstå. Är det känt att ett utomäktenskapligt barn finnes, bli de mindre framträdande. Barnets existens kan emellertid vara okänd för dödsbodelägarna. Visshet att arvsanspråk icke komma att framställas från ett tidigare okänt utomäktenskapligt barn vinner icke förrän arvs-preskription inträtt. Gällande preskriptionsbestämmelser äro emellertid icke avfattade med tanke på här åsyftade fall. Även om stadgandena angående kungörelseförfarande skulle anses tillämpliga oaktat faderskapet ej fastställts, är det dock tydligt att stadgandena icke kunna få nämnvärd praktisk betydelse; blotta möjligheten att det kan finnas okända utomäktenskapliga barn kan icke rimligen föranleda utfärdande av kungörelse. Möjligheten att göra arvsrätt gällande kommer följaktligen att stå

öppen intill dess tio år förflutit från faderns död. Även efter denna tids förlopp skulle anspråk kunna framställas på arv efter en avliden fädernefrände, anspråk som i sin tur skulle komma att preskriberas först 10 år efter det senare dödsfallet. Ovisshet rörande de arvsrättsliga förhållandena kan sålunda komma att förefigga under lång tid.

Olägenheter av antytt slag kunna tänkas i viss mån uppstå redan nu på grund av möjligheten att inom tio år från faderns död framställa arvsanspråk, grundade på påstådd egenskap av trolvningsbarn. Genom arvsreformen skulle olägenheterna bli avsevärt större på grund av att rättsläget i väsentliga avseenden förändras. Den som påstår att trolvning skett har att ådagalägga detta. Skall arvsrätten bygga enbart på skyldskapen erfordras ej sådan bevisning; den utredning som enligt särskilda bevisregler är tillfyllest för bifall till faderskapstalan blir tillräcklig även för styrkande av arvsrätt. För den utpekade faderns efterlevande kan det bli svårt att förebringa motbevisning. Det är icke längre möjligt att verkställa fullständig blodundersökning, och även i övrigt kunna bevisningssvårigheter uppkomma, som bli större ju längre tid som förflyter efter dödsfallet.

För att förebygga att ovisshet rörande arvsförhållandena kommer att bestå under alltför lång tid synes det påkallat att införa en bestämmelse, varigenom rätten att taga arv göres beroende av att faderskapet fastställs inom viss tid efter faderns död. Bestämmelsen bör gälla såväl barnets och dess avkomlingars rätt till arv efter fader och fädernefränder som dessas arvsrätt efter barnet och dess avkomlingar. Härigenom skulle efter den angivna tidens förlopp all arvsrätt på grund av denna skyldskap vara avskuren.

Tiden torde, med beaktande av tidsfristen i 1 och 2 §§, kunna bestämmas så att faderskap skall vara fastställt eller talan därom väckt inom fem år efter faderns död. Härvid förutsättes att, om en sådan bestämmelse införes, även barnets arvingar skola äga föra dylik talan i händelse barnet avlider innan tidsfristen gått till ända.

En bestämmelse av angiven innebörd synes kunna få sin plats i en särskild paragraf mellan förslagets 8 och 9 §§.

För det fall att utomäktenskapliga barns arvsrätt utvidgas i enlighet med förslaget hemställs under hänvisning till det sagda om upptagande i en ny paragraf, betecknad 9 §, av ett stadgande att, om ej faderskap till barn utom äktenskap fastställts eller talan därom väckts inom fem år från faderns död, arvsrätt på grund av denna skyldskap ej skall äga rum.

Något behov av särskilda övergångsbestämmelser synes icke föranledas av vad sålunda förordats. Enligt 4 § förslaget till lag om införande av nya ärvdabalken skall, om fadern lever vid nya balkens ikraftträdande, denna äga tillämpning i fråga om trolvningsbarns rätt till arv och arvsrätten efter dem. Den föreslagna preskriptionsregeln blir härigenom under nämnda förutsättning tillämplig även å trolvningsbarn. Enligt de vid förslaget till lag om ändring i föräldrabalken fogade övergångsbestämmelserna skola för barn som fötts före lagens ikraftträdande äldre lags bestämmelser om

trolovningsbarn fortfarande gälla. I fråga om rätten att föra talan om sådana barns förklarande för trolovningsbarn göres sålunda icke någon ändring i vad nu gäller. Införes i enlighet med vad ovan förordats preskription av rätten för utomäktenskapligt barn att efter faderns död framställa arvsanspråk, blir följderna således att efter preskriptionstidens utgång barnens förklarande för trolovningsbarn ej längre medför arvsrätt för dem. Denna verkan synes emellertid följdriktig och torde ej böra föranleda några särbestämmelser.

18 KAP.

Rubriken

Förevarande kapitel motsvarar 1 kap. boutredningslagen. Med hänsyn till kapitlets inplacering i ärvdabalken har den tidigare rubriken »Allmänna bestämmelser om boutredning» ansetts icke kunna bibehållas. Mot den i stället föreslagna rubriken »Om dödsbos förvaltning» synes emellertid kunna anmärkas dels att den ej helt svarar mot innehållet, dels och framför allt att även nästföljande kapitel handlar om förvaltning av dödsbo. Lagrådet hemställer därför att rubrikens lydelse jämkas, förslagsvis till »Allmänna bestämmelser om dödsbo».

Förslaget till lag om införande av nya ärvdabalken

2 §.

Beaktas lagrådets under 8 kap. i förslaget till ärvdabalk sist gjorda uttalanden, bör i förevarande paragraf även medtagas 8 § i promulgationslagen till föräldrabalken.

4 §.

Vinner vad lagrådet vid 2 kap. förslaget till ärvdabalk hemställt rörande arvsrätt för barn utom äktenskap bifall, följer därav att förevarande paragraf skall utgå ur förslaget.

Förslaget till lag om ändring i giftermålsbalken

13 KAP.

12 §.

Förslaget om ändring av denna paragraf har närmast föranletts av förslaget om utvidgad arvsrätt för barn utom äktenskap och avser att för efterlevande hustru mildra verkningarna vid mannens död av att utom-äktenskapliga barn till honom skola taga del i kvarlåtenskapen.

I anledning av erinringar som under remissbehandlingen riktades mot ändringsförslaget har såsom förut nämnts departementschefen framhållit, att ändringen endast vore att betrakta som en provisorisk lösning av den

stora och svårlösta frågan om efterlevande makes ställning i den först avlidne makens dödsbo samt att denna fråga borde upptagas vid det nordiska samarbete på arvslagstiftningens område som skulle börja inom den närmaste tiden.

Vid nu angivna förhållanden synes, därest lagrådets hemställan rörande arvsreformen beaktas, frågan om ändring av förevarande lagrum böra anstå i avbidan på resultatet av överläggningarna.

Lagrådet hemställer därför att paragrafen lämnas oförändrad.

13 §.

Första stycket innehåller bestämmelser om makes rätt att vid bodelning på sin lott bekomma viss egendom. Enligt lagrummets huvudstadgande är en var av makarna berättigad att — sedan först till varderas lott hänförs arbetsredskap och andra lösören, som erfordras till fortsättande av hans näring — på sin lott erhålla den till hans giftorättsgods hörande egendom han önskar. Ingår fastighet i makes giftorättsgods eller innefattar detta annan egendom som det av särskild anledning kan vara av intresse för honom att behålla, är sagda företrädesrätt jämlikt sista punkten kompletterad med en utlösningsrätt, i det att maken är berättigad att, även om egendomen i värde överstiger vad på hans lott belöper, erhålla densamma på sin lott, om han lämnar penningar till fyllnad av andra makens lott.

Enligt ett generellt stadgande i 1 § andra stycket skall, när make är död, vad i förevarande kapitel sägs om make tillämpas beträffande hans arvingar och universella testamentstagare, såvida ej annorlunda stadgas. Ovannämnda huvudstadgande i 13 § första stycket är på grund härav tillämpligt jämväl på arvingar och universella testamentstagare, när bodelning sker i anledning av makes död. Utlösningsrätt enligt 13 § första stycket sista punkten tillkommer däremot jämlikt tredje stycket samma paragraf ej andra arvingar än bröstarvingar och är därjämte begränsad till att avse fastighet som den avlidne maken förvärvat från släkting i rätt uppstigande led eller sådan släktings dödsbo.

Då sistnämnda lagrum sålunda innehåller ett undantag från den generella regeln i 1 § andra stycket, synes den i gällande lydelse begagnade negativa formuleringen (»ej andra arvingar än bröstarvingar») vara att föredraga framför förslagets positiva (»hans bröstarvingar»). Att universella testamentstagare icke äga utöva lösningsrätt torde vara uppenbart även om den nuvarande formuleringen bibehålles.

Lagrådet är ense med departementschefen därom att det även utan uttryckligt omnämnande lär vara tydligt att uttrycket »bröstarvingar» i tredje stycket efter nya ärvdabalkens ikraftträdande måste tolkas såsom innefattande även adoptivbarn och dess avkomlingar. Däremot synes det lagrådet tveksamt huruvida det finns tillräckliga skäl att, såsom föreslås, vidga lösningsrätten till att avse alla slag av fastigheter. Bröstarvinges rätt att i vissa fall lösa till sig fastighet har tillkommit huvudsakligen med hänsyn till önskemålet att främja fortsatta släktförvärv av jordbruksfastigheter som

i två eller flera generationer tillhört samma familj. I fråga om den stora kategorien villafastigheter har det åtminstone hittills varit mindre vanligt med sådana upprepade släktförvärv och lösningsrättens begränsning torde därför i praktiken mestadels ha medfört att någon rätt för bröstarvingarna att lösa till sig sådan fastighet icke kunnat ifrågakomma. Enligt departementsförslaget skulle emellertid så bli fallet. Den försvagning av efterlevande makes möjligheter att hävda sig gentemot den avlidnes bröstarvingar, som förslaget sålunda medför, kan icke minst med hänsyn till det nuvarande läget på bostadsmarknaden tänkas få mindre tilltalande konsekvenser.

Att ifrågavarande begränsning av lösningsrätten icke ansetts böra kvarstå sammanhänger med förslaget att adoptivbarn i arvsrättsligt hänseende skola vara likställda med adoptants egna barn. Lösningsrätt bör vid sådant förhållande icke — såsom bleve fallet om begränsningsregeln bibehålles oförändrad — vara utesluten om den avlidne maken varit adoptivbarn och förvärvat sin fastighet från någon till vilken han stått i adoptivförhållande motsvarande i stadgandet omnämnd släktskap. Lagrådet hyser dock, såsom framgår av vad ovan anförts, vissa betänkligheter mot förslaget att helt upphäva begränsningsregeln. Syftemålet synes kunna vinnas utan antydda olägenheter genom att lösningsrätten bestämmas att avse fastighet, som maken förvärvat från någon med vilken han varit släkt i rätt uppstigande led eller till vilken han på grund av adoption stått i motsvarande förhållande eller ock från sådan anförvants dödsbo. Lagrådet hemställer att paragrafen ändras i enlighet härmed.

Övergångsbestämmelserna

Därest såsom ovan förordats 13 kap. 12 § ej ändras i detta sammanhang, följer därav att andra stycket i övergångsbestämmelserna bör uteslutas.

Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken

1 KAP.

4 §.

Beaktas vad lagrådet vid 2 kap. förslaget till ärvdabalk hemställt rörande arvsrätt för barn utom äktenskap, bör förevarande paragraf bibehållas.

3 KAP.

1 och 2 §§.

Svårigheten att styrka faderskap till barn utom äktenskap samt vikten för modern och barnet av att faderskapet blir fastställt ha föranlett att i lagstiftningen upptagits särskilda regler med syfte att bereda lättnader i fråga om bevisningen. Såsom huvudregel har sedan länge gällt och gäller ännu att den som haft samlag med modern under konceptionstiden skall anses som fader till barnet.

Presumtionen att den som haft samlag med modern under konceptionstiden skall anses som fader till barnet kunde enligt 1917 års lag brytas endast genom att någon omständighet styrktes, på grund varav det var uppenbart att barnet ej avlats vid samlaget. Bland omständigheter som i sådant syfte kunde åberopas anfördes i förarbetena till lagen, att mannen var impotent, att modern redan var havande eller att barnet företedde påtagliga rasegendomligheter. Genom utvecklingen av blodgruppsforskningen under 1930-talet och senare ökades efter hand möjligheterna för en man, vilken med orätt uppgivits såsom fader, att fria sig från det påstådda faderskapet. Vid den tid då förslaget till föräldrabalk framlades förefanns enligt motiven i ungefär en tredjedel av samtliga fall, då påstående om faderskap riktats mot orätt man, utsikt att genom blodprov utesluta honom från faderskapet.

Föräldrabalken innebar ej någon ändring av den grundläggande presumtionsbestämmelsen. Det ansågs icke kunna ifrågasättas annat än att som huvudregel alltjämt borde gälla att en svarande i faderskapsmål skall anses såsom barnets fader om han haft samlag med modern under konceptionstiden; och det framhölls att med hänsyn till barnets framtid faderskapet borde fastställas även om viss risk för misstag föreläge. Ej heller i betänkandet med förslag till ärvdabalk ha ärvdabalksakkunniga ifrågasatt någon ändring av huvudregeln. Departementschefen har anfört bl. a. att, eftersom man ej kunde räkna med att inom överskådlig tid nå fram till metoder enligt vilka ett barns härstamning kunde fastslås med fullständig visshet, man måste nöja sig med en faderskapsregel som, vid sidan av de osäkerhetsmoment och andra nackdelar vilka ofrånkomligen vore förenade med densamma, erbjöde individen och samhället så stora fördelar som möjligt ur rättvisesynpunkt och social synpunkt. I anledning av att i vissa yttranden ifrågasatts om icke faderskap borde fastställas endast då det föreläge omständighet som gjorde faderskapet sannolikt, har departementschefen framhållit att det i sådana fall, då det icke funnes anledning antaga att modern haft samlag med annan än den av henne uppgivne mannen, innebure en onödig försiktighet att fordra positiv sannolikhet för dennes faderskap.

Däremot innebar föräldrabalken en uppmjukning i fråga om möjligheten att häva presumtionen. Enligt 3 kap. 2 § föräldrabalken kräves icke, såsom tidigare, att det är uppenbart att barnet ej avlats vid samlag varom är fråga. För ogillande av faderskapstalan är tillfyllest att det är osannolikt att barnet avlats vid samlaget. Främst föranleddes denna ändring av de genom blodgruppsforskningen vunna möjligheterna att icke blott utesluta vissa faderskap utan även göra ett påstått faderskap i högre eller lägre grad osannolikt.

Ej heller beträffande den sist berörda regeln i föräldrabalken innefattar det remitterade förslaget någon saklig ändring.

Den viktigaste nyheten i förslaget avser tillåtligheten och verkningarna av invändning från svarandens sida att modern haft samlag även med an-

nan man under konceptionstiden. Hithörade spörsmål ha tidigare behandlats såväl av lagberedningen i förslagen 1915 till lag om barn utom äktenskap och 1925 till lag om arv som av ärvdabalkssakkunniga i förslaget 1946 till föräldrabalk. I de äldre förslagen avvisades tanken att tillåta exceptio plurium med hänsyn till de olägenheter av olika slag som ansågos förenade med en sådan ordning; dock uttalades i 1915 års förslag att om det varit möjligt att med någorlunda säkerhet bedöma, huruvida större sannolikhet förefanns för den enes eller den andres faderskap, det skulle kunnat överlåtas åt domstolen att på sådan grund välja mellan dem. Vid behandlingen av förslaget till lag om arv 1928 uttalade första lagutskottet att enligt dess mening verkningarna av exceptio plurium vore sådana att de såvitt möjligt borde undvikas.

En viss begränsad rätt att framställa och styrka exceptio plurium infördes emellertid genom föräldrabalken. I betänkandet uttalades, att då det vore ett allmänt intresse att söka utröna sanningen i faderskapsmål borde också bevisning i ifrågavarande avseende vara principiellt tillåten när den verkligen vore av betydelse. Därvid framhölls att sådan bevisning enligt förslaget icke kunde leda till att svaranden friades annat än om det vore osannolikt att han vore fader till barnet och att därför bevisning i regel ej borde få föras såvida ej några särskilda omständigheter talade emot hans faderskap.

Föreliggande förslag tillägger exceptio plurium en vidsträcktare verkan. Förslaget innebär att bevisningen får betydelse även om svarandens faderskap i och för sig är sannolikt. Därest modern haft samlag ej blott med den av henne instämde mannen utan även med annan och det ej beträffande någondera är osannolikt att han är fader, skall den för vars faderskap övervägande skäl tala anses som fader. Den av modern instämde mannen skall alltså frias om skälen äro lika starka beträffande båda eller övervägande för den andres faderskap. Om den mot vilken talan föres påstår, att viss annan man är fader till barnet, skall även den frågan prövas i målet. Talan för barnet kan samtidigt föras mot flera och avgöres då efter angivna grunder.

Syftet med de föreslagna ändringarna är att åstadkomma ökad säkerhet och rättvisa vid faderskapsmålens avgörande, och ändringarna ha ansetts utgöra förutsättning för att arvsrätt skall kunna beredas barn utom äktenskap efter fader och fädernefränder.

Med exceptio plurium måste emellertid följa vissa olägenheter. Såsom en olägenhet har i de tidigare lagstiftningsärendena framhållits, att vidgad möjlighet för en som fader utpekad man att, oaktat samlag ägt rum, bli fritagen från faderskapet måste föranleda obenägenhet att frivilligt erkänna faderskap och påtaga sig underhållsskyldighet. Härav följer en ökning av antalet fall då det blir nödvändigt att anställa rättegång. Vidare har erinrats att medgivande av exceptio plurium kunde missbrukas till att draga ut på rättegångarna och att dessa ofta bleve av anstötlig art. Även nu ha framförts sådana erinringar och det torde stå utom tvivel att förslagets ge-

nomförande icke kan bli utan följder av nämnda slag. Därvid bör också beaktas att rättegång enligt de föreslagna nya reglerna ej sällan skulle bli både komplicerad och kostsam.

En annan följd av förslaget är att antalet fall då faderskap ej kan fastställas måste öka. I detta hänseende må erinras om att enligt förslaget talan om fastställande av faderskap kommer att ogillas då det icke beträffande någon av dem som haft samlag med modern föreligger övervägande skäl att anse honom som fader. De sakkunniga ha med avseende å den av dem föreslagna utformningen av den nya regeln uttalat, att densamma icke allenast omfattade det fallet att bevisning föreläge om att två eller flera bestämda personer haft samlag med modern under konceptionstiden. Situationen kunde även vara den, att bevisning om samlag förebragts mot viss eller vissa personer men att det därjämte styrkts att modern haft samlag även med en eller flera okända, varvid regelmässigt någon fullständig jämförelse icke kunde åstadkommas. En liknande situation inträdde, om någon av konkumbenterna väl vore känd men hölle sig undan eller avlidit innan faderskapet blivit fastställt. Så snart flera kunde komma i fråga och fullständig jämförelse mellan dem icke kunde äga rum, kunde följden bli att faderskapet icke kunde fastställas. Att den avfattning ifrågavarande regel fått i det remitterade förslaget skulle äga annan innebörd i sagda hänseende framgår ej av motiveringen och kan så mycket mindre antagas som den eftersträfvade säkerheten i så fall skulle väsentligt förringas.

I vilken utsträckning de nya bestämmelserna kunna komma att leda till minskning av antalet fastställda faderskap är svårt att på förhand bedöma. De sakkunniga räknade med några få procent, vilket av vissa remissinstanser ansetts såsom alltför optimistiskt. För egen del har departementschefen antagit att regeln icke kommer att väsentligt minska möjligheterna att få faderskapet rättsligen fastställt. Huruvida så kommer att vara fallet blir, såsom framgår av det följande, bl. a. beroende av i vilken grad sannolikheten för viss mans faderskap skall överväga för att han skall anses som fader.

Ett ofta åberopat skäl mot att tillåta *exceptio plurium* är det lidande och den skada som därigenom kunna tillskyndas ej blott modern utan även barnet. Lagberedningen anförde i förslaget till lag om arv, att genom bevisning om moderns umgänge med flera hon komme att stämplas såsom lösaktig samt att en dylik ordning kunde vara nog så hård mot modern och även vore hård mot barnet, då det ej kunde undvikas att den stämpel som påtrycktes modern satte en fläck även på barnet. Även i förevarande ärende har påpekats vilken hård påfrestning en rättegång kan bli för modern. Det är även tydligt att olägenheterna för henne ej kunna helt avvärjas genom att förhandlingarna äga rum inom lyckta dörrar. Därjämte bör beaktas möjligheten att en svarande genom ogrundade påståenden trakasserar modern. Ej heller bör förbises att, såsom från en del håll påpekats, mödrar till utomäktenskapliga barn kunna vilja undandraga sig att medverka till faderskapets fastställande för att undgå de obehag som äro förenade med rättegång därom.

Ännu vid föräldrabalkens antagande tillmättes olägenheterna av *exceptio plurium* stor vikt. Ärvdabalkssakkunniga framhöllo, såsom nämnts, att bevisning om samlag med annan borde medgivas blott då den verkligen vore av betydelse och tillade, att domstolen borde tillse att utredningen hölles inom tillbörliga gränser samt att en fast processledning vore särskilt påkallad när ena parten hade ett starkt intresse av att personliga förhållanden ej blottades utan bärande skäl. Första lagutskottet förklarade sig vilja understryka departementschefens i anslutning till de sakkunniga gjorda uttalande om återhållsamhet vid tillåtandet av sådan bevisning.

I de sakkunnigas förslag till ärvdabalk anföres nu, att de icke ansåge hänsyn till modern väga så tungt att man fördenskull behövde allvarligt tveka att taga ett nytt steg i samma riktning som vid föräldrabalkens tillkomst. Departementschefen har i remissprotokollet hänvisat till att redan föräldrabalken gör det möjligt för en instämmd man att anställa vittnesförhör med andra män för att utröna om också de haft samlag med barnets moder under konceptionstiden. Departementschefen har tillagt att den omständigheten att dessa andra män i stället kunde komma att inta partsställning i detta sammanhang icke syntes äga någon större betydelse ur praktiska och psykologiska synpunkter.

Med hänsyn till vad ovan anmärkts beträffande de olika verkningarna av *exceptio plurium* enligt föräldrabalken och enligt förslaget torde det emellertid vara uppenbart att intresset för en svarande av att framställa sådan invändning kommer att bli betydligt större än för närvarande. På grund av bestämmelsen angående rätt för den instämde att erhålla domstolens prövning av varje hans påstående om att viss annan man skall anses som fader till barnet torde domstolens möjligheter att begränsa utredningen och förhindra trakasserier bliva tämligen små.

Med ovanberörda olägenheter har man att jämföra värdet av de föreslagna bestämmelserna. Departementschefen har uttalat att de komme att leda till en betydligt större säkerhet för att det rättsligen fastställda faderskapet verkligen skall överensstämma med det biologiska.

Bestämmelserna avse uteslutande fall då modern under konceptionstiden haft samlag med flera. I vilken mån det åsyftade ändamålet skall bli uppnått är i första hand beroende av i vilken utsträckning det i allmänhet är känt för den som fader utpekade mannen att även annan eller andra haft samlag med modern. Vidare beror det på hans möjligheter att ådagalägga förhållandet. Att bevisningssvårigheterna äro avsevärda påpekades redan av lagberedningen i förslaget till lag om arv, och i yttrande över de sakkunnigas förslag har advokatsamfundet framhållit, att man icke hade någon garanti för att jämförelsen mellan faderskapssannolikheterna komme att omfatta alla män som haft samlag med modern under konceptionstiden. Antalet fall då modern döljer att hon under konceptionstiden haft samlag med flera eller underlåter att uppgiva alla männen måste antagas vara betydande. När frågan uppkommer har regelmässigt lång tid förflutit sedan

samlagen ägt rum och den bevisning mannen har att förebringa skall avse andra personers förhållanden under en avsevärd tid. I regel torde ej kunna styrkas annat än vissa omständigheter vilka i högre eller lägre grad giva anledning till antagande att modern haft samlag med flera män. Om modern förnekar samlag eller i rättegång, med stöd av 37 kap. 5 § och 36 kap. 6 § rättegångsbalken, vägrar att överhuvud yttra sig angående sexuella förbindelser med andra samt den eller de män som haft samlag med henne likaledes bestrida, torde det ofta vara nära nog omöjligt att styrka förutsättningarna för tillämpning av de nya bestämmelserna. I fråga om kravet på bevisningen har i betänkandet, med omnämnande att de under det gemensamma nordiska utredningsarbetet framlagda finska och norska texterna fått en lydelse som anger att kravet icke skall ställas så högt som eljest, uttalats att vanliga anspråk skola vara uppfyllda. I anledning av ett remissyttrande har departementschefen anfört, att det enligt hans mening vore olämpligt att göra bestämmelserna tillämpliga redan då det vore sannolikt men icke styrkt att modern haft samlag med flera. Ehuru denna ståndpunkt i och för sig synes befogad — godtagandet av sannolikhet i ifrågavarande hänseende skulle bidra till att öka antalet icke fastställda faderskap och kunna innebära en verklig oförrätt mot modern — är den tydligen ägnad medföra att bevisningssvårigheterna komma att spela en stor roll, och den skulle såtillvida motverka säkerhetssyftet. Det torde näppe-ligen vara anledning att räkna med att bevisningssvårigheterna skola i någon större utsträckning kunna undgås genom den förberedande undersökning, som avses skola utföras av barnavårdsman innan talan om faderskap anställes.

I fråga om bevisningssvårigheternas betydelse må erinras om att, då den av modern instämde mannen ej lyckas styrka att hon haft samlag med annan man under konceptionstiden, den vanliga presumtionsregeln blir tillämplig, d. v. s. han skall — förutsatt att samlag med honom blivit styrkt — anses som fader till barnet om det ej är osannolikt att barnet avlats av honom. Lyckas bevisningen beträffande en eller flera män men ej beträffande andra med vilka modern haft samlag, bli väl de nya bestämmelserna tillämpliga men jämförelsen och sannolikhetsbedömningen grundas då på ett ofullständigt underlag.

Ytterligare ett förhållande som berör utredningen synes böra uppmärksammas. I rättspraxis har invändning från svaranden i faderskapsmål om användning av preventivmedel i regel ej fått någon betydelse. Orsakerna härtill äro den uppenbara svårigheten att pröva sanningshalten i påståendet och bedöma medlets effekt samt lagstiftningens syftemål att faderskap skola fastställas i så stor utsträckning som möjligt. I denna praxis synes förslaget ej avse att göra ändring; de sakkunniga ha fastmera — om än med erinran om att trovärdiga uppgifter om användning av preventivmedel ej vore helt utan betydelse — uttalat, att uppgift om preventivmedel vore svårkontrollerbar och ej kunde utan vidare godtagas, vartill komme att det vore ovisst om preventivmedlet varit effektivt. Utan att någon erinran rik-

tas mot denna ståndpunkt må framhållas att, med hänsyn till den omfattning bruket av preventivmedel erhållit och dessa medels allmänna effektivitet, jämförelsen mellan flera eventuella faderskaps sannolikhet ofta kommer att sväva i luften på grund av att invändning om begagnande av preventivmedel lämnats utan beaktande. För den som vet med sig att han iakttagit betryggande försiktighetsmått måste blodundersökning och sannolikhetsjämförelse te sig som meningslösa åtgärder; självfallet kan han icke genom dem bibringas någon övertygelse om faderskapet.

Förutsatt att det ådagalagts att modern haft samlag med flera män, vilkas faderskap ej är osannolikt, och förutsatt tillika att utredning föreligger som tillåter jämförelse mellan sannolikheten av den enes och den andres faderskap, skall enligt den föreslagna nya regeln i 3 kap. 2 § den av dem anses som fader för vilkens faderskap övervägande skäl tala. Det material som skall ligga till grund för sådan sannolikhetsbedömning kommer som regel att till väsentlig del utgöras av statistik rörande blodgrupper, havandeskapstider och andra sådana faktorer. En på dylik grund verkställd bedömning är oundvikligen förbunden med felmöjligheter. Felfrekvensen är större ju mindre den sannolikhetsskillnad är som får verka avgörande; statens rättskemiska laboratorium har i sitt utlåtande den 29 november 1954 framhållit att även en siffermässigt ganska stor sannolikhetsskillnad med nödvändighet måste visa fel i ett visst antal fall.

Vad angår blodgruppsundersökning har enligt vad som upplysts i sakkunnigbetänkandet och nämnda utlåtande den teoretiska möjligheten att därigenom utsluta en som fader med orätt utpekad man numera stigit till 51,5 % vid rutinmässiga undersökningar, och möjlighet därtill kan om särskilda undersökningar företagas föreligga i ytterligare 3,5 % av fallen. I sammanlagt 55 % av fallen kan alltså enligt gällande bestämmelser orätt faderskap med tillräcklig visshet utslutas genom blodundersökning.

I utlåtandet behandlas möjligheten att i återstående 45 % av fallen genom jämförelse mellan blodgruppskombinationerna för två män — av vilka den ene förutsättes vara den verkliga fadern — avgöra vem som kan antagas vara fader till barnet. Rörande denna fråga har lagrådet av utlåtandet samt andra tillgängliga handlingar och upplysningar (se bl. a. uppsatser av t. f. laboratorn Bengt Jonsson i Svensk Juristtidning 1953 s. 14 ff och 1955 s. 90 ff) inhämtat följande. En grovt approximativ uppskattning gör det enligt utlåtandet troligt att »i åtminstone cirka 1/3 av dessa fall föreligger en sannolikhetsskillnad av sådan storlek, att det kan anses någorlunda försvarligt om den i och för sig (d. v. s. även om andra omständigheter av vikt ej föreligga) lägges till grund för ett avgörande». Den härvid åsyftade sannolikhetsskillnaden — uttryckt såsom kvot mellan sannolikhetsfaktorn för den ene mannen och sannolikhetsfaktorn för den andre — är större än 3. Uttryckt i siffror angivande relativ faderskapssannolikhet motsvarar kvoten en sannolikhet för den ene överstigande 75 % och för den andra understigande 25 %. Detta innebär att i de fall då kvoten håller sig vid den nedre gränsen felfrekvensen är 1 på 4. Läggas till grund för av-

görandena en mindre sannolikhetsskillnad ökas antalet fall som kan avgöras men också felfrekvensen. Vid en minskning av kvoten till 2, motsvarande en relativ faderskapsannolikhet av 67 % resp. 33 %, varvid av de ifrågasvarande fallen hälften kan avgöras, har man för de fall där kvoten håller sig vid den nedre gränsen att räkna med en felfrekvens av 1 på 3.

Givetvis kommer i verkligheten sannolikhetskvoten att variera ovanför den nedre gränsen och felfrekvensen därför att genomsnittligt bli lägre än nyss angivits. En undersökning av ett — relativt litet — material bestående av 100 familjer om man, hustru och ett barn har visat en felfrekvens av 1 på 15 vid en lägsta godtagen sannolikhetskvot av över 3, och 3 på 22 vid en lägsta godtagen kvot av över 2.

Det förtjänar påpekas att de berörda felmöjligheterna icke blott inverka på det sätt att en med orätt såsom fader utpekad man blir förklarad för fader till barnet. De göra sig även gällande då modern för talan mot rätt man samt denne framställer påstående att en annan man, med vilken modern också haft samlag under konceptionstiden, är fader till barnet. Enligt gällande bestämmelser kommer den av modern instämde mannen att bli rättsligen bunden vid faderskapet. De nya reglerna medföra i nu åsyftade fall att den rätte mannen blir fri när jämförelsen slår fel genom att visa övervägande skäl för den andres faderskap.

Vidkommande effekten i övrigt av sannolikhetsjämförelsen har redan nämnts, att enligt den approximativa uppskattningen fordran på en sannolikhetskvot överstigande 3 medför, att cirka 2/3 av de förut omförmälda 45 % av samtliga fall, där jämförelse mellan två män ifrågakommer, icke kunna avgöras genom faderskaps fastställande samt att, om man tillämpar den lägre av berörda kvoter, 1/2 blir oavgjord. Undersökningen av det nämnda familjematerialet bekräftar denna uppskattning i det att den visade, att antalet fall, där jämförelsen vid angivna minimikvoter icke gav ledning för ett avgörande, utgjorde 33 resp. 26 av hela det antal, 48, där faderskap icke var uteslutet. I verkligheten kommer visserligen resultatet att bli mindre ogynnsamt genom att jämförelsen i en hel del fall kan grundas även å andra omständigheter än blodundersökning. Rörande möjligheten att därigenom komma till ett gynnsammare resultat har i ovannämnda utlåtande antagits att man skulle uppnå en minskning av antalet fall, där faderskap ej skulle kunna fastställas, från 30 % till 25—20 % av fallen med två eventuella fäder. Lagrådet anser fog finnas för att beräkningen göres så försiktig. Absoluta antalet fall, då faderskap icke skulle kunna fastställas, är tydligen beroende av promiskuitetens omfattning. Den i detta hänseende i sakkunnigbetänkandet antagna och i remissprotokollet omtalade siffran 10 % av antalet fastställda faderskap torde vara alldeles för låg; med stöd av rättskemiska laboratoriets erfarenheter kan omfattningen antagas vara minst dubbelt så stor. Räknar man med en större promiskuitet än 10 % måste man, för att antalet icke fastställda faderskap ej skall öka mer än de sakkunniga beräknat, nöja sig med en lägre sannolikhetskvot i fråga om blodundersökningen än laboratoriet ansett försvarlig.

De sakkunniga framhöllo att övervikten i sannolikhetshänseende icke finge vara hur ringa som helst men att den ej heller behövde vara fullständigt dominerande; det skulle räcka med att skillnaden i sannolikhet kunde anses betydelsefull. Beträffande i danska, finska och norska texterna upptaget krav på »väsentligt större sannolikhet» uttalade de sakkunniga att en sådan utformning av lagtexten i tillämpningen skulle föra för långt. I yttranden över förslaget har från några håll påyrkats en skärpning av kravet på sannolikhetskillnad. I rättskemiska laboratoriets yttrande över förslaget framhålls, att om man tillmätte en sannolikhetskillnad på några få procent rättslig betydelse man vore inne på en farlig väg, samt att formuleringen »väsentligt större sannolikhet» vore att föredraga. Med denna formulering torde avsetts en skillnad motsvarande en sannolikhetskvot överstigande 3. Departementschefen har emellertid förklarat att skillnaden visserligen måste vara av sådan storleksordning att den icke kunde anses betydelslös — vilket uttryck jämfört med sakkunnigförslaget innebär en uppmjukning — men att det icke vore lämpligt att uppställa krav på att övervikten skulle vara väsentlig.

Av intresse i detta sammanhang äro även vissa andra uttalanden av departementschefen. Efter att ha framhållit, att jämförelsen skulle ske under beaktande av samtliga i målet förekommande omständigheter, anför departementschefen att man hade grundad anledning räkna med att en sådan jämförelse endast i undantagsfall skulle behöva leda till att domstolen ej funne större sannolikhet föreligga att barnet avlats av viss svarande än av de övriga. I syfte att för domstolarna understryka att faderskapstalan icke annat än i undantagsfall borde ogillas i fall med flera i och för sig icke osannolika fäder, har departementschefen omformulerat de sakkunnigas lagtext så att regeln fått en positiv utformning, innebärande att i fall av nyssnämnda beskaffenhet den skall anses som fader för vars faderskap övervägande skäl tala. Departementschefen anför härom att av denna formulering torde — utan att detta behövde uttryckligen utsägas i själva lagtexten — följa att talan undantagsvis måste ogillas när sannolikheten för att barnet avlats av den ene eller den andre praktiskt taget vore lika stor.

Den utformning lagtext och motiv sålunda erhållit måste — med hänsyn till blodundersökningarnas dominerande betydelse vid sannolikhetsjämförelser — anses innebära att vid jämförelserna skola godtagas ej blott relativt stora sannolikhetskillnader utan även skillnader som äro så ringa att de i mer än vart tredje fall leda till oriktiga avgöranden.

Beaktas jämväl att modern, enligt vad erfarenheten torde ge vid handen, i övervägande antalet fall såsom fader utpekar rätt man, synes det med skäl kunna betvivlas att de föreslagna reglerna skola medföra sådan ökning av säkerheten vid faderskaps fastställande att den i och för sig kan tillmätas någon större betydelse. Förbättringen lärer i vart fall ingalunda kunna anses uppväga förut berörda olägenheter. Medan reglernas tillämpning blir begränsad till ett jämförelsevis litet antal fall kunna vissa av olägenheterna få vidare verkan. Detta är sålunda fallet med risken för att faderskap erkän-

nas i mindre utsträckning med därav följande ökning av antalet rättegångar. Detsamma gäller om de olägenheter för moder och barn som följa med processen enligt den föreslagna ordningen.

En ändring av reglerna som ökade säkerheten i tillräcklig grad skulle å andra sidan få till följd en icke obetydlig stegring av antalet icke fastställda faderskap. Ur social synpunkt måste en sådan verkan anses betänkelig.

I vad förslaget avser rätt för moder eller barnavårdsman att på en gång föra talan om faderskap mot flera män torde olägenheterna icke göra sig lika starkt gällande. Det synes emellertid knappast kunna ifrågakomma att i förevarande sammanhang genomföra förslaget enbart i denna del.

Mot förslagets genomförande synes också kunna anföras att, då faderskapsreglerna så sent som 1949 fingo sin nuvarande gestaltning, därvid i ett viktigt avseende ändring skedde av äldre lag, det synes vara olämpligt att nu vidtaga en ny genomgripande förändring, som måste medföra besvärligheter i tillämpningen, särskilt för barnavårdsmännen, på vilka tillämpningen i hög grad skulle komma att bero. Svårigheter i tillämpningen, såväl utom rätta som vid domstolarna, torde också följa därav att de nya reglerna, ehuru deras utformning i och för sig ej föranleder erinran, dock synas invecklade.

Önskvärdheten att på ifrågavarande område uppnå nordisk enhetlighet — som för övrigt icke ens enligt förslaget skulle bli fullständig — innefattar enligt lagrådets mening i och för sig ej tillräcklig anledning till förslagets genomförande.

Av nu angivna skäl kan lagrådet icke tillstyrka förslaget i förevarande del. I enlighet härmed hemställs att förevarande paragrafer icke ändras.

3 och 4 §§.

Under hänvisning till vad lagrådet anfört vid 2 kap. förslaget till ärvdabalk hemställs att även dessa paragrafer bibehållas i sin nuvarande lydelse.

4 KAP.

9 §.

En persons livsföring lär kunna vara brottslig utan att fördenskull kunna betecknas som lastbar. Uteslutning av vad i paragrafens andra stycke enligt nuvarande lydelse säges om brottsligt liv synes därför med nödvändighet medföra en inskränkning i möjligheterna för adoptanten att få adoptionen hävd. Då någon saklig ändring ej är önskvärd och tydligen ej heller är avsedd, synes nämnda rekvisit därför böra kvarstå i andra stycket. Om så sker, torde till undvikande av misstolkning samma rekvisit böra kvarstå jämväl i första stycket.

5 KAP.

2 §.

Därest i enlighet med lagrådets hemställan vid 2 kap. förslaget till ärvdabalk någon förändring icke genomföres i fråga om utomäktenskapliga barns

arvsrätt, torde ej heller den föreslagna ändringen av namnbestämmelserna i förevarande paragraf nu böra komma till stånd. Lagrådet hemställer därför att ändring ej sker av paragrafen.

Även om i enlighet med förslaget alla barn utom äktenskap få rätt att bära faderns släktnamn, synas tillräckliga skäl saknas att upphäva den nuvarande regeln att, där modern är gift, hennes make må giva barnet sitt namn. En sådan namnändring är uppenbarligen i allmänhet till fördel för barnet, och det synes därför, såsom även vissa remissinstanser framhållit, olämpligt att borttaga nämnda befogenhet. Lagrådet vill fördenskull i andra hand hemställa att i ett tredje stycke i förevarande paragraf upptages ett stadgande att, om modern är gift, hennes make må giva barnet sitt släktnamn. Till detta stadgande bör, liksom för närvarande, fogas bestämmelsen, att till sådan ändring av namn erfordras samtycke av den som har vårdnaden om barnet, där detta är under 21 år, och av barnet själv, om det fyllt 18 år.

12 KAP.

1 §.

Beaktas vad lagrådet hemställt i fråga om arvsrätt för utomäktenskapliga barn, föranledes därav att i paragrafens första stycke böra bibehållas orden »efter vilken den underårige är arvsberättigad».

20 KAP.

3, 4, 11 och 37 §§.

Vidtagas i lagförslagen de ändringar, varom lagrådet hemställt i yttranden vid 2 kap. förslaget till ärvdabalk och 3 kap. i förevarande lagförslag, böra 4, 11 och 37 §§ förbli oförändrade och bör i 3 § ej ske annan ändring än att i andra punkten orden »som har att upptaga tvist om arv efter honom» utbytas mot »där dödsboet efter honom svarar».

13 §.

Avsikten med utbyttandet av ordet »äge» i den nuvarande lydelsen mot »må» är enligt motiveringen endast att i eventuellt uppkommande undantagsfall ge länsstyrelsen en laglig möjlighet att avslå en sakligt ogrundad ansökan att återbekomma guldna bidragsbelopp. För att avsikten skall komma till tydligt uttryck synes efter ordet »må» kunna inskjutas orden »berättigas att».

Övergångsbestämmelserna

Beaktas lagrådets ovan under 20 kap. 3, 4, 11 och 37 §§ berörda yttranden, böra punkterna 1 och 5 i övergångsbestämmelserna utgå.

Enligt de under 2 upptagna bestämmelserna skola de föreslagna nya reglerna om adoption icke automatiskt bli gällande även i fråga om adoptioner medgivna med stöd av bestämmelser som gällt före den nya lagstiftningens

ikraftträdande. Emellertid har möjlighet öppnats att på ansökan som gjorts inom fem år från ikraftträdandet utverka domstols förklaring att de nya reglerna skola gälla beträffande dylikt adoptivförhållande. Förfarandet för utverkande av sådan förklaring skall i princip överensstämma med den för antagande av adoptivbarn föreskrivna. Till bestämmelsen härom har knutits en undantagsregel för det fall att barnets föräldrar lämnat samtycke in blanco till adoptionen. Enligt undantagsregeln skola föräldrarna ej behöva höras, om vid adoptionen var förutsatt att de icke skulle ha kännedom om vem som adopterade barnet.

I samband med granskningen av ifrågavarande bestämmelser har lagrådet uppmärksammat vissa i remissprotokollet ej redovisade uttalanden av ett par remissinstanser.

Hovrätten för Västra Sverige har ifrågasatt huruvida ej ovannämnda undantagsregel borde utgå. Eftersom föräldrarnas rättsliga ställning ändrades genom en förklaring av förevarande slag, borde nämligen enligt allmänna rättsgrundsatser dessa alltid, där så kunde ske, höras över en ansökan om dylik förklaring. Svårighet kunde vidare uppstå att utreda, huruvida vid adoptionen förutsatts att adoptivbarnets föräldrar icke skulle hava kännedom om vem som adopterat barnet. Slutligen syntes det föreslagna stadgandet kunna medföra, att barnets föräldrar ginge förlustiga den fullföljdsrätt som i följd av bestämmelsen i 20 kap. 8 § föräldrabalken eljest borde anses tillkomma dem.

Göta hovrätt åter anser att förklaring av förevarande slag mera regelmässigt borde kunna meddelas utan hörande av barnets föräldrar och utan deras medgivande då sådant eljest erfordrats. Man torde, anför hovrätten, kunna antaga, att åtskilliga adoptanter önska begagna sig av den föreslagna möjligheten att erhålla rättens förklaring att nya lagens regler skola gälla beträffande äldre adoptioner. Av största betydelse blir emellertid härvidlag under vilka förutsättningar de naturliga föräldrarna skola höras i ett sådant ärende. I de flesta adoptionsfall har förbindelsen med dessa helt brutits och man måste då antaga att en skyldighet att höra föräldrarna kommer att för adoptanten te sig som ett avgörande hinder mot att begära den ifrågavarande förklaringen. Förslaget har enligt hovrättens mening icke tagit tillräcklig hänsyn härtill. Bestämmelsen i 4 kap. 5 § föräldrabalken om att den som ej fyllt 21 år må adopteras utan föräldrarnas samtycke kvarstår oförändrad, och även om föräldrarnas samtycke ej erfordras skola de höras, »där det kan ske» (20 kap. 6 §). Båda stadgandena skola enligt huvudregeln gälla i ärenden om förklaring av ifrågavarande slag. Att döma av motiven är det avsett att icke blott det senare utan även det förra av dessa stadganden skulle rubbas av undantagsstadgandet, att »där vid adoptionen var förutsatt att adoptivbarnets föräldrar icke skulle hava kännedom om vem som adopterade barnet, vare dock ej erforderligt att föräldrarna höras». Det synes emellertid hovrätten tvivelaktigt, om detta processuella stadgande om föräldrarnas hörande kan undanröja även regeln om att föräldrarnas samtycke erfordras i fråga om barn under 21 år, och stadgandet torde icke

alltid komma att uppfattas så. Även om detta klargöres kan det i sak invändas, att det ofta kan bli svårt att lång tid efter adoptionen utreda, om sådant inblancomedgivande, som här avses, verkligen förelegat vid adoptionen eller icke; det förekommer att medgivande ges in blanco till barnavårdsnämnden men att adoptantens namn sedan ifylles. Och vidare finnas säkerligen många fall, där visserligen medgivande ej lämnats in blanco men där adoptivförhållandet sedan utvecklats på sådant sätt, att förbindelsen med de naturliga föräldrarna för länge sedan helt brutits. I de fall som nu avsetts vill adoptanten (och adoptivbarnet) sällan riskera att domstolen anser sig nödsakad höra föräldrarna; att hörandet skulle kunna ske genom barnavårdsnämnden förbättrar inte saken. Om kravet på föräldrarnas hörande skall bibehållas, torde man sålunda kunna befara, att åtskilliga adoptanter, som eljest skolats ansöka om den föreslagna förklaringen, komma att underlåta detta för att ej röja sin identitet samt sin och barnets vistelseort; om ändock ansökan sker torde det ofta komma att uppställas som uttryckligt villkor att föräldrarna ej höras, även med risk att ansökan avslås.

Lagrådet har ej funnit anledning till erinran mot vare sig det materiella innehållet i förevarande regler eller stadgandet, att bestämmelserna om antagande av adoptivbarn skola äga motsvarande tillämpning med avseende å ansökan om sådan förklaring som ovan omförmäles. Lagrådet finner det även naturligt att den praxis som i fråga om tillstånd att antaga adoptivbarn utbildat sig i och med godtagandet av s. k. inblancoadoption får sin motsvarighet när det gäller meddelande av sådan förklaring som här avses. Vad beträffar undantagsregeln synes det visserligen tveksamt om icke föräldrarnas samtycke städse bör inhämtas. Såsom en remissinstans framhållit kunna allmänna rättsgrundsatser anföras till stöd för en regel av denna innebörd. Då emellertid ett medgivande in blanco i realiteten inneburit att barnets föräldrar medgivit avbrytandet av alla, såväl rättsliga som andra förbindelser med barnet, vill lagrådet icke motsätta sig upptagandet av en undantagsregel av det föreslagna innehållet. Att undantagsregelns giltighet utsträcker även till vissa andra fall än inblancoadoptioner kan lagrådet däremot icke tillstyrka. Emellertid kan, såsom från ett par håll påpekats, uppstå svårigheter att utreda huruvida inblancoadoption verkligen förelegat, därest undantagsregeln erhåller den av de sakkunniga föreslagna och av departementschefen godtagna lydelsen (»Där vid adoptionen var förutsatt» etc.). I avsaknad av annan utredning torde emellertid adoptantens uppgifter i regel få godtagas. För att utmärka detta synes undantagsregelns avfattning böra jämkas något, förslagsvis genom att de nyss citerade inledningsorden utbytas mot orden »Kan det antagas att vid adoptionen var förutsatt».

Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Förslaget till lag angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller faderskapet till barn utom äktenskap

Även om de nuvarande bestämmelserna rörande fastställande av faderskap till barn utom äktenskap lämnas oförändrade, torde de föreslagna ändringarna rörande vidgad möjlighet att förordna om blodundersökning m. m. bliva av sådant värde att de böra genomföras oavsett därmed förenade olägenheter.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 3, 4 och 6 §§ lagen den 19 juni 1919 om fri rättegång

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 28 § förordningen den 6 juni 1941 om arvsskatt och gåvoskatt

Övergångsbestämmelserna

Enligt dessa har tillämpligheten av de nya bestämmelserna gjorts beroende, i fråga om arvsskatt av huruvida arvlåtare (testator) eller i fall, som avses i 8 § arvsskatteförordningen, föregående innehavare av där omförmäld rätt avlidit efter förordningens ikraftträdande samt i fråga om gåvoskatt av huruvida skattskyldighet inträtt efter ikraftträdandet. I fråga om arvsskatt inträder skattskyldigheten i regel vid arvlåtarens (testators) död. Ett undantag utgöra de i 8 § omförmälda fallen, där skattskyldighet inträder först vid den beträffande dessa fall nyss angivna tidpunkten. Även eljest kan emellertid skyldigheten att erlagga arvsskatt inträda vid annan tidpunkt än arvlåtarens eller testators frånfälle (se 6, 7 och 9 §§). Tiden för skattskyldighetens inträde torde därför generellt böra angivas som den för de nya bestämmelsernas tillämplighet avgörande tidpunkten. Enklast synes detta kunna ske så, att andra och tredje styckena sammanföras till ett stadgande av innehåll, att äldre bestämmelser om arvsskatt och gåvoskatt dock fortfarande skola tillämpas om skattskyldighet inträtt före den 1 januari 1957. Lagrådet hemställer att övergångsbestämmelserna ändras i enlighet härmed.

Ur protokollet:
Sverker Jonson

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 mars 1958.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, KJELLIN, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Lindell, lagrådets den 2 december 1955 avgivna utlåtande över de den 12 maj 1955 till lagrådet remitterade förslagen till

- 1) *ärvdabalk;*
- 2) *lag om införande av nya ärvdabalken;*
- 3) *lag om ändring i giftermålsbalken;*
- 4) *lag om ändring i föräldrabalken;*
- 5) *lag om ändring i rättegångsbalken;*
- 6) *lag angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller faderskapet till barn utom äktenskap;*
- 7) *lag angående ändrad lydelse av 3, 4 och 6 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång; samt*
- 8) *förordning angående ändrad lydelse av 28 § förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt.*

Föredraganden anför följande.

Lagrådet har tillstyrkt att, i enlighet med det remitterade förslaget, gällande lagar om arv, testamente, arvsavtal samt boutredning och arvskifte sammanfogas till en ny ärvdabalk. I fråga om arvsrätten för utomäktenskapliga barn förordar lagrådet, att ändring icke för närvarande åvägabringas i vad nu gäller. Lagrådet anser dock, att kodifieringen bör komma till stånd oberoende av hur utomäktenskapliga barns arvsrätt nu gestaltas.

Jag kan icke dela den principiella uppfattning angående frågan om de utomäktenskapliga barnens arvsrätt åt vilken lagrådet givit uttryck. Det måste, såsom min företrädare i ämbetet uttalat vid lagrådsremissen, anses vara ett etiskt rättvisekrav, att barn inom och utom äktenskap i möjligaste mån blir likställda, och samhället bör icke genom sin lagstiftning eller på annat sätt medverka till en uppdelning av barnen i en bättre och en sämre lottad grupp. Starka principiella skäl talar således enligt min uppfattning för den ståndpunkt som intagits i det remitterade förslaget. Icke heller den av lagrådet framförda praktiska invändningen, att på grund av den bristande möjligheten att säkert fastställa det biologiska faderskapet det utomäk-

tenskapliga barnet i en del fall skulle komma att taga arv efter en man som i verkligheten icke är dess fader, anser jag böra vara avgörande. Jag utgår därvid ifrån att ökad säkerhet vid fastställande av faderskap torde kunna vinnas genom en reform av förfarandet i faderskapsmål.

En omständighet som måste beaktas är emellertid, att efterlevande makes rätt i boet vid andra makens frånfälle för närvarande icke är tillfredsställande reglerad. Redan i lagrådsremissen anfördes, att goda skäl kunde åberopas för att efterlevande hustru skulle beredas större trygghet än den som följde av den föreslagna utvidgningen av den s. k. sextusenkronorsregeln. Frågan har även berörts av lagrådet, som gjort det uttalandet, att en utvidgning av de utomäktenskapliga barnens arvsrätt i varje fall borde anstå till dess nya regler tillkommit för att skydda efterlevande makes rätt i boet. Även jag har kommit till den uppfattningen, att frågan om efterlevande makes rätt först bör lösas. Trots de starka principiella skäl som talar för att de utomäktenskapliga barnen i arvsrättsligt hänseende likställas med barn inom äktenskap anser jag mig alltså icke kunna föreslå att ändring i lagstiftningen nu vidtages på denna punkt. Något längre uppskov behöver det icke bli fråga om. Redan för mer än ett år sedan har för översyn av äktenskapslagstiftningen tillkallats sakkunniga, i vilkas uppdrag även ingår att utreda frågan om efterlevande makes rätt i boet. Under det uppskov som föranledes av denna utredning kan för övrigt blodgruppsforskningen komma att göra ytterligare framsteg och de antropologiska undersökningsmetoderna förbättras och härigenom kan ökad säkerhet vid fastställande av faderskap vinnas.

Om sålunda det till lagrådet remitterade förslaget icke nu upptages, såvitt angår ändrade regler om utomäktenskapliga barns arvsrätt, är det likväl angeläget att andra frågor med det snaraste bringas till sin lösning. Detta gäller särskilt frågan om adoptivbarns rättsställning. Lagrådet har som förut nämnts uttalat uppfattningen, att kodifieringen av lagarna om arv, testamente, arvsavtal samt boutredning och arvskifte bör komma till stånd även om ändring icke åvägbringas i fråga om arvsrätten för utomäktenskapliga barn. Behovet av en kodifiering är visserligen icke så stort på detta område, eftersom de olika lagar som avses skola sammanföras är av förhållandevis sent datum. Antages nu en ny ärvdabalk, får man räkna med att det tämligen snart uppkommer anledning till ändring däri, nämligen då frågan om de utomäktenskapliga barnens arvsrätt ånyo upptages. En möjlighet är att i stället genom särskild lagstiftning ändra reglerna om adoptivbarns rättsställning. Det synes emellertid innebära påtagliga fördelar att alla grundläggande regler på arvsrättens område sammanföres till ett enhetligt lagverk. Förslag om ny ärvdabalk bör därför nu framläggas.

Beträffande de särskilda lagförslagen får jag i anledning av lagrådsgranskningen ytterligare anföra följande.

Förslaget till ärvdabalk

Av den ståndpunkt jag intagit till frågan om de utomäktenskapliga barnens arvsrätt följer, att bestämmelser motsvarande de nuvarande reglerna i 3 kap. lagen om arv bör upptagas i ärvdabalken. Lagrådet har funnit lämpligast att dessa bestämmelser upptages i ett särskilt kapitel närmast efter förslaget 3 kap. Det synes emellertid vara att föredraga, att bestämmelserna placeras i 4 kap. ärvdabalken efter de paragrafer som reglerar arvsrätten vid adoptivförhållande. Rubriken till 4 kap. torde böra avfattas så att den läcker det utvidgade innehåll som kapitlet härigenom erhåller. När sedermera, som jag räknar med, likställighet i arvsrättsligt hänseende mellan barn i och barn utom äktenskap genomföres, kan ifrågavarande bestämmelser upphävas utan ändring i balkens uppställning.

I det remitterade förslaget upptogs endast en adoptionsform, nämligen adoption utan förbehåll om arvsrätt på grund av skyldskap (s. k. stark adoption). Föredragande departementschefen anförde, att det efter de nordiska överläggningar som ägt rum kunde förväntas att den svagare adoptionsformen, innebärande att arvsrätt mellan barnet och dess skyldemän skulle bibehållas, icke komme att genomföras i något av våra nordiska grannländer. Denna förväntan har icke blivit infriad. I den danska lag om adoption som utfärdats den 25 maj 1956 har upptagits en bestämmelse, som ger möjlighet att i adoptionstillståndet bestämma, att adoptivbarnets arvsrätt efter skyldemännen skall bibehållas. Enligt min mening bör den avvikelse från den genom överläggningarna uppnådda nordiska enhetligheten som sålunda skett i Danmark icke föranleda ett frångående av den ståndpunkt som intogs vid lagrådsremissen. Jag vill nämna, att genom en ändring den 21 december 1956 i den norska adoptionslagen, vilken tidigare tillät både stark och svag adoption, möjligheten till svag adoption upphävts. Något större praktiskt behov av den svagare adoptionen torde icke föreligga. Såsom föredragande departementschefen anförde vid lagrådsremissen torde fördelarna med att i lagen upptaga jämväl den svagare adoptionsformen i varje fall icke uppväga nackdelarna av att bryta sönder adoptionsinstitutet i två olika former.

I 4 kap. 1 § torde böra vidtagas en jämkning med anledning av att olikheten i arvsrättsligt hänseende mellan barn i och barn utom äktenskap tills vidare bibehålles.

Vad lagrådet anført beträffande 8 kap. 9 § torde böra beaktas. I ett andra stycke i paragrafen torde sålunda böra stadgas, att de i 8 kap. meddelade bestämmelserna icke äger tillämpning då barn till arvlåtaren adopterats av annan än arvlåtarens make. Har arvlåtaren adopterat sitt eget barn, har barnet tydligen rätt till underhållsbidrag enligt 8 kap. 9 § första stycket. Med anledning av lagrådets hemställan torde vidare i kapitlet böra upptagas en ny paragraf, betecknad 10 §, med bestämmelser angående underhållsbidrag till icke arvsberättigade barn utom äktenskap vid faderns död.

Vad lagrådet anfört vid 12 kap. 7 § och rubriken till 18 kap. torde jämväl böra iakttagas.

I det remitterade förslaget har i 15 kap. 3 § upptagits ett stadgande om förverkande av rätt att taga arv efter våldtäktshandling. Eftersom ändring icke föreslås i fråga om arvsrätten mellan utomäktenskapliga barn samt barnets fader och fädernefränder, kommer ett sådant stadgande, som icke finns i gällande lag, att för närvarande sakna egentlig praktisk betydelse. Stadgandet torde därför icke nu böra upptagas i ärvdabalken. Härav föranledes vissa formella jämkningar i de följande paragraferna i kapitlet.

I anslutning till förslaget om ny ärvdabalk vill jag erinra om de bestämmelser angående förlängning av tid för preskription av rätt till arv eller testamente som upptagits i lag den 28 februari 1958 (SFS 1958: 52; se prop. 1958: 25). Dessa bestämmelser torde, med hänsyn till lagens provisoriska karaktär, icke nu böra inarbetas i ärvdabalken utan i avvaktan på resultaten av det pågående nordiska samarbetet på arvslagstiftningens område behållas i särskild lag.

Förslaget till lag om införande av nya ärvdabalken

Vad lagrådet anfört i fråga om detta förslag torde böra beaktas. Därjämte torde, i anledning av det föreslagna stadgandet i 8 kap. 9 § andra stycket ärvdabalken, i 4 § böra göras ett tillägg varav framgår att, när adoption ägt rum enligt äldre lag, adoptivbarnet skall vara berättigat till underhållsbidrag ur kvarlåtenskapen efter barnets naturliga föräldrar.

Förslaget till lag om ändring i giftermålsbalken

Såsom förut nämnts är frågan om stärkande av efterlevande makes ställning i den först avlidne makens dödsbo för närvarande föremål för utredning. Med hänsyn härtill och då nu icke föreslås utvidgning av arvsrätten för barn utom äktenskap, torde, i enlighet med lagrådets hemställan, för närvarande icke böra vidtagas någon ändring i 13 kap. 12 §, varvid jämväl andra stycket av de föreslagna övergångsbestämmelserna bör utgå.

13 kap. 13 § torde få omarbetas i enlighet med lagrådets förslag.

Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken

De i det remitterade förslaget upptagna ändrade reglerna angående fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap, innebärande att s. k. *exceptio plurium* tillerkännes eu vidsträcktare verkan än som nu är fallet, har av lagrådet avstyrkts. Lagrådets ställningstagande grundas på att förslaget enligt lagrådets mening medför vissa olägenheter och sannolikt icke ökar säkerheten vid faderskapets fastställande i mera betydande grad. Med anledning av lagrådets invändningar torde förslaget tills vidare icke böra genomföras. Frågan torde få upptagas på nytt i samband med slutligt ständ-

punktstagande till spörsmålet om de utomäktenskapliga barnens arvsrätt. Det må i detta sammanhang nämnas att åt medicinalstyrelsen uppdragits att verkställa den utredning angående nyfödda barns vikt, längd och utvecklingsgrad i övrigt vid olika längd av havandeskapet, som föredragande departementschefen förebådade vid lagrådsremissen (se s. 202).

Med hänsyn till att nu icke föreslås någon ändring i fråga om de utomäktenskapliga barnens rättsställning torde, i enlighet med vad lagrådet hemställt, nuvarande bestämmelser angående dessa barns släktnamn tills vidare behållas oförändrade.

Vad lagrådet anfört vid 4 kap. 9 § och 20 kap. 13 § samt punkt 2 av övergångsbestämmelserna torde böra beaktas.

Förslaget till lag angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller faderskapet till barn utom äktenskap

Vid lagrådsremissen har föredragande departementschefen anfört, att detta lagförslag, innebärande vidgade möjligheter till blodundersökning m.m., ur vissa synpunkter kunde inge betänkligheter och att förslaget framför allt motiverades av den samtidigt föreslagna nya ordningen i fråga om faderskapstalan och förslaget angående utomäktenskapliga barns arvsrätt. Då det remitterade förslaget i dessa avseenden icke nu upptages, kan det ifrågasättas om icke även frågan om nya regler angående blodundersökning m. m. bör vila. Lagrådet har emellertid uttalat, att de föreslagna ändringarna rörande vidgad möjlighet att förordna om dylik undersökning blir av sådant värde att det bör genomföras oavsett därmed förenade olägenheter. Enligt min mening talar mycket för lagrådets ståndpunkt. De möjligheter som den föreslagna lagen öppnar att fullständiga eller förstärka utredningen torde vara av så stort värde även i de faderskapsmål som handlägges enligt nuvarande ordning, att man icke bör avstå från dem. Det må framhållas, att den föreslagna nya lagen torde kunna bidra till att värdefulla erfarenheter vinnes för ett slutligt ståndpunktstagande till utformningen av reglerna om faderskapsprövningen.

Förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 28 § förordningen den 6 juni 1941 om arvsskatt och gåvoskatt

De ändringar i förordningen som påkallas av förändringen av adoptivbarns arvsrättsliga ställning torde komma att i annat sammanhang anmälas av chefen för finansdepartementet.

Utöver de ändringar som framgår av det förut sagda torde i lagförslagen höra vidtagas vissa smärre ändringar av redaktionell natur.

Nya ärvdabalken och de lagar som samtidigt bör genomföras torde böra träda i kraft den 1 januari 1959.

Föredraganden hemställer att Kungl. Maj:t måtte jämlikt 87 § regeringsformen genom proposition föreslå riksdagen att antaga de sålunda ändrade lagförslagen.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Margit Hirén

Innehåll

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	
Ärvdabalk	3
Lag om införande av nya ärvdabalken	39
Lag om ändring i giftermålsbalken	40
Lag om ändring i föräldrabalken	42
Lag om ändring i rättegångsbalken	52
Lag angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller faderskapet till barn utom äktenskap	55
Lag angående ändrad lydelse av 3, 4 och 6 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång	57
Förslaget allmänna innebörd	60
Lagrådet	320
Departementschefen	350
Förslaget till ärvdabalk	
1 kap. Om rätt att taga arv	69
2 kap. Om skyldemans arvsrätt	70
Lagrådet	321
Departementschefen	350
3 kap. Om makes arvsrätt; så ock om rätt för den först avlidne makens arvingar i boet efter den sist avlidne maken	103
4 kap. Om arvsrätt vid adoptivförhållande	104
Lagrådet	329
Departementschefen	352
5 kap. Om allmänna arvsfondens rätt till arv	115
6 kap. Om förskott å arv	115
7 kap. Om laglott	116
8 kap. Om underhållsbidrag ur kvarlåtenskap	119
Lagrådet	330
Departementschefen	352
9 kap. Om rätt att göra eller taga testamente	119
10 kap. Om upprättande och återkallelse av testamente	119
11 kap. Om testamentes tolkning	119
12 kap. Om testamentstagares rätt i vissa fall	120
Lagrådet	331
Departementschefen	353
13 kap. Om testamentes ogiltighet	122
14 kap. Om bevakning, delgivning och klander av testamente	122
15 kap. Om förverkande av rätt att taga arv eller testamente	125
Departementschefen	353
Lagrådet	331
16 kap. Om preskription av rätt att taga arv eller testamente	127
Lagrådet	332
17 kap. Om arvsavtal	129
18 kap. Allmänna bestämmelser om dödsbo	130
Lagrådet	334
Departementschefen	353

19 kap. Om boutredningsman och testamentsexekutor	130
20 kap. Om bouppteckning	133
21 kap. Om den dödes gäld	135
22 kap. Om verkställighet av legat och ändamålsbestämmelser	135
23 kap. Om arvskifte	135
24 kap. Om avtal angående sammanlevnad i oskiftat dödsbo	136
25 kap. Om dödförklaring	136
Förslaget till lag om införande av nya ärvdabalken	137
Lagrådet	334
Departementschefen	353
Förslaget till lag om ändring i giftermålsbalken	155
Lagrådet	334
Departementschefen	353
Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken	
1 kap. Om barnets börd	161
Lagrådet	336
Departementschefen	351
2 kap. Om talan angående äktenskaplig börd	161
3 kap. Om fastställande till faderskapet till barn utom äktenskap	173
Lagrådet	336
Departementschefen	353
4 kap. Om adoption	210
Lagrådet	345
Departementschefen	354
5 kap. Om barnets namn	225
Lagrådet	345
Departementschefen	353
7 kap. Om underhållsskyldighet	230
12 kap. Om inskrivning av förmynderskap	233
Lagrådet	346
Departementschefen	351
14 kap. Om vård av omyndigs rätt i oskiftat bo	233
15 kap. Om förmyndares förvaltning av omyndigs egendom	234
20 kap. Vissa bestämmelser om rättegången	234
Lagrådet	346
Departementschefen	354
Övergångsbestämmelserna	258
Lagrådet	346
Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken	264
Förslaget till lag angående blodundersökning m. m.	264
Lagrådet	349
Departementschefen	354
Förslaget till ändring i lagen om fri rättegång	276
Till lagrådet remitterade författningsförslag	293